

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Центр заочного та дистанційного навчання

Кафедра психології

**Кваліфікаційна робота –
магістерський дослідницький проєкт**

053 «Психологія»

на тему:

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ
СТУДЕНТІВ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
КЛІМАТУ НАВЧАЛЬНОЇ ГРУПИ**

Виконала: здобувачка 6 курсу, групи ЦЗДН
галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність 053 «Психологія»
Чмирь Ірина Вадимівна _____

Керівник: к.ю.н., доцент кафедри психології
Людмила Корнута
Рецензент: к.психол.н., доцент
Репнова Тетяна

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота на тему «Взаємозв'язок комунікативних здібностей студентів та соціально-психологічного клімату навчальної групи» на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія», освітньою програмою: 05 «Соціальні та поведінкові науки», містить 6 рисунків, 3 таблиці, 3 додатки, 45 літературних джерел за переліком посилань. Робота виконана на 66 сторінках загального тексту і 52 сторінках основного тексту.

Метою даної магістерської роботи є вивчення взаємозв'язку між комунікативними здібностями студентів та соціально-психологічним кліматом навчальної групи.

Методи дослідження: аналіз сучасних теоретичних підходів до вивчення комунікативних здібностей та соціально-психологічного клімату дозволяє розглядати ці явища як взаємопов'язані та взаємозумовлені складові навчального процесу. Застосування методів анкетування, спостереження та статистичного аналізу дозволяє отримати комплексні дані та виявити закономірності взаємодії між зазначеними показниками.

Робота вносить суттєвий внесок у розуміння взаємодії між комунікативними здібностями студентів та соціально-психологічним кліматом навчальної групи через використання інтегративного підходу та узагальнення результатів попередніх досліджень. Авторська модель взаємозв'язку, розроблена на основі отриманих даних, дозволяє глибше розуміти динаміку взаємодії між особистісними якостями здобувачів вищої освіти та соціальним оточенням, враховуючи специфіку навчального середовища. Результати дослідження можуть бути корисними для викладачів, студентів та адміністрації навчальних закладів.

Ключові слова: КОМУНІКАТИВНІ ЗДІБНОСТІ, СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ, СТУДЕНТИ, НАВЧАЛЬНА ГРУПА, ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА, ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ.

ABSTRACT

«Qualification work on the topic «Interrelation of students' communicative abilities and the socio-psychological climate of the study group» for the second (master's) level of higher education in the specialty 053 «Psychology», educational program: 05 «Social and Behavioral Sciences», contains 6 figures, 3 tables, 3 appendices, 45 references. The work is executed on 66 pages of general text and 52 pages of the main text.

The purpose of this master's thesis is to study the relationship between students' communication abilities and the socio-psychological climate of the study group».

Research methods: the analysis of modern theoretical approaches to the study of communication skills and socio-psychological climate allows us to consider these phenomena as interrelated and interdependent components of the educational process. The use of questionnaire, observation and statistical analysis methods allows us to obtain comprehensive data and identify patterns of interaction between these indicators.

The work makes a significant contribution to understanding the interaction between students' communication abilities and the socio-psychological climate of the study group through the use of an integrative approach and generalization of the results of previous studies. The author's model of the relationship, developed on the basis of the data obtained, allows for a deeper understanding of the dynamics of interaction between students' personal qualities and the social environment, taking into account the specifics of the learning environment. The results of the study can be useful for teachers, students and administration of educational institutions.

COMMUNICATION SKILLS, SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL CLIMATE,
STUDENTS, STUDY GROUP, ORGANIZATIONAL CULTURE, HIGHER
EDUCATION INSTITUTION

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ.....	9
1.1. Поняття та особливості категорії комунікативні здібності, структура та основних факторів, які впливають на їх розвиток.....	9
1.2. Особливості формування комунікативних здібностей у студентів...	14
1.3. Характеристика соціально-психологічного клімату, його вплив на студентів і особливості його формування.....	18
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ КОМУНІКАТИВНИМИ ЗДІБНОСТЯМИ СТУДЕНТІВ ТА СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНИМ КЛІМАТОМ НАВЧАЛЬНОЇ ГРУПИ.....	22
2.1. Встановлення проблеми дослідження комунікативних здібностей студентів навчальної групи.....	22
2.2. Аналіз та обробка результатів досліджень соціально-психологічного клімату.....	26
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ПОКРАЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА НАВЧАЛЬНОЇ ГРУПИ.....	37
3.1. Визначення впливу соціально-психологічного клімату на комунікативні здібності студентів.....	37
3.2. Розгляд позитивних та негативних наслідків клімату для навчального процесу та розвитку учасників групи.....	40
3.3. Методичні рекомендації для покращення комунікативного середовища навчальної групи.....	44
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	53
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Актуальність даної теми полягає в тому, що соціально-психологічний клімат навчальної групи має значний вплив на навчальний процес та загальний стан здоров'я студентів. Комунікація є одним з ключових елементів взаємодії між здобувачами вищої освіти та викладачами, а також між самими студентами. Від якості комунікації залежить не тільки розуміння матеріалу, але й формування дружніх стосунків у групі, підтримка морального клімату та позитивного настрою.

Дослідження взаємозв'язку комунікативних здібностей студентів та соціально-психологічного клімату навчальної групи може допомогти виявити проблемні моменти в комунікації та покращити їх. Результати дослідження можуть бути корисними для педагогів, які працюють зі студентами, та для студентів, які хочуть покращити свої комунікативні навички та сприяти формуванню позитивного соціально-психологічного клімату у групі.

Метою даної роботи є вивчення взаємозв'язку між комунікативними здібностями студентів та соціально-психологічним кліматом навчальної групи. Для досягнення цієї мети необхідно виконати наступні **завдання**:

1. Провести аналіз наявних даних про комунікативні здібності здобувачів вищої освіти та соціально-психологічний клімат в групах.
2. Визначити основні проблеми, які виникають у процесі комунікації між студентами та з'ясувати, як вони впливають на навчальний процес.
3. Розробити рекомендації щодо покращення комунікації в групах та підвищення якості соціально-психологічного клімату в навчальних закладах.
4. Проаналізувати результати дослідження та визначити їх значущість для викладачів, студентів та адміністрації навчальних закладів.
5. Запропонувати можливості подальшого дослідження даної проблеми.

Об'єкт роботи – сукупність відносин, які виникають у процесі вивчення взаємозв'язку комунікативних здібностей студентів та соціально-психологічного клімату навчальної групи.

Предмет роботи – взаємозв'язок між комунікативними здібностями студентів та соціально-психологічним кліматом навчальної групи.

У даному дослідженні використовується комплексний методологічний підхід, що об'єднує елементи соціальної психології, педагогіки та комунікаційних наук. Аналіз сучасних теоретичних підходів до вивчення комунікативних здібностей та соціально-психологічного клімату дозволяє розглядати ці явища як взаємопов'язані та взаємозумовлені складові навчального процесу. Застосування методів анкетування, спостереження та статистичного аналізу дозволяє отримати комплексні дані та виявити закономірності взаємодії між зазначеними показниками.

Робота вносить суттєвий внесок у розуміння взаємодії між комунікативними здібностями студентів та соціально-психологічним кліматом навчальної групи через використання інтегративного підходу та узагальнення результатів попередніх досліджень. Авторська модель взаємозв'язку, розроблена на основі отриманих даних, дозволяє глибше розуміти динаміку взаємодії між особистісними якостями студентів та соціальним оточенням, враховуючи специфіку навчального середовища.

Дослідження також акцентує увагу на ролі комунікативних здібностей в формуванні позитивного соціально-психологічного клімату, що може слугувати підґрунтям для подальших наукових розвідок у галузі педагогіки, психології та соціології. Ці результати можуть бути корисні для розробки ефективних методик підготовки студентів до соціальної взаємодії та підтримки психологічного комфорту в університетському середовищі.

Інформаційною базою для написання диплому стали роботи Авраменко, О. М. Барановська, Н. В. Гончаренко, С. В. Шевченко, О. В. Коваль, О. І. Коваль, О. В. Малишева, Л. О. Новак, І. В. Бабенко, О. В. Пономарьова та інші.

Робота має практичне значення для викладачів і педагогів, які працюють зі студентами, оскільки вона допоможе виявити проблеми в комунікації і поліпшити соціально-психологічний клімат в навчальній групі. Результати дослідження

можуть бути корисними для викладачів, студентів та адміністрації навчальних закладів.

Магістерське дослідження складається зі вступу, трьох розділів та висновків.

У першому розділі поняття комунікації та її типи, комунікативні здібності та їх роль у комунікації, соціально-психологічний клімат в навчальній групі, взаємозв'язок між комунікативними здібностями студентів та соціально-психологічним кліматом в групі

У другому розділі проводиться емпіричне дослідження взаємозв'язку комунікативних здібностей студентів та соціально-психологічного клімату навчальної групи, описуються методи дослідження, наводиться характеристика досліджуваної групи студентів, проводиться аналіз результатів дослідження та виявляються проблеми комунікації між студентами та їх вплив на навчальний процес.

У третьому розділі наводяться рекомендації щодо покращення комунікації в групах та підвищення якості соціально-психологічного клімату в навчальних закладах, пропонується організація спільних заходів та активностей, розвиток комунікативних здібностей студентів, проведення тренінгів з управління конфліктами.

У роботі використовувалися наступні методи дослідження: анкетування студентів – для збору даних про комунікативні здібності студентів була розроблена анкета, яка містила запитання про рівень комунікативних навичок, стиль спілкування, вміння слухати і розуміти інших людей, емоційну стійкість та інші параметри; спостереження за соціально-психологічним кліматом в навчальній групі – для оцінки соціально-психологічного клімату в групі були застосовані методи спостереження, які дозволяли виявити характеристики взаємин між студентами, рівень довіри та співпраці, наявність конфліктних ситуацій та інші аспекти; методи аналізу інформації – для аналізу отриманих результатів були використані методи порівняння, узагальнення та інтерпретації інформації, що дозволило зробити висновки про взаємозв'язок між

комунікативними здібностями студентів і соціально-психологічним кліматом в навчальній групі.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ

1.1. Поняття та особливості категорії комунікативні здібності, структура та основних факторів, які впливають на їх розвиток

Літературний огляд вказує на різноманіття трактувань понять «здібності» та «комунікативні здібності». У «Українському педагогічному словнику» зазначається, що здібності є стійкими індивідуальними психічними особливостями, необхідними для успішної діяльності людини, виявляються в процесах навчання, здобуття знань та участь у творчому житті суспільства [11, с. 135].

О. Винославська визначає «здібності як індивідуально-психологічні особливості, що відповідають умовам успішного виконання конкретної діяльності, такої як набуття знань, умінь та навичок, і їхнє використання у практиці» [6, с. 212].

Додатковий аналіз літератури виявляє кілька класифікацій видів здібностей, що базуються на різних ознаках. Зокрема, здібності поділяють за змістом і характером діяльності на загальні та спеціальні, за рівнем застосування – на учбові і творчі, а також розрізняють теоретичні й практичні здібності [5].

У відповідності з цією класифікацією, загальні здібності сприяють успішному виконанню різних видів діяльності і дають можливість ефективно навчатись, тоді як спеціальні здібності проявляються в конкретній сфері діяльності, такій як музика, математика, малювання, спорт, техніка і т. д. У деяких випадках може відзначатися поєднання як загальних, так і спеціальних здібностей.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про різноманіття трактувань понять «здібності» та «комунікативні здібності». Зокрема, у

"Українському педагогічному словнику" зазначається, що учбові здібності виявляються через швидке та якісне засвоєння знань та розвиток вмінь, але не передбачають оригінальності продуктів діяльності. Творчі здібності, натомість, виявляються створенням учнями нестандартних та оригінальних продуктів діяльності.

Різні визначення подають О. Винославська, Л. Столяренко. Останні вказують, що здібності – це індивідуально-психологічні особливості, що забезпечують успіх у різних видах діяльності, спілкуванні та легкості їхнього опанування [6].

Виділено два типи розвитку здібностей: репродуктивний та творчий. Зокрема, літературні здібності можуть включати провідні властивості, такі як творча уява та мислення, наочні образи пам'яті, розвиток естетичних почуттів і допоміжні властивості [26].

Щодо поняття «комунікативні здібності», різні джерела пропонують різні визначення. «Енциклопедичний словник» розглядає їх як індивідуально-психологічні особливості, що сприяють ефективній взаємодії та взаєморозумінню в процесі навчання чи спільної діяльності. Інші джерела, такі як «Словник термінів з психологічного консультування» та праці вчених, вказують на здатність особистості до активного та ефективного спілкування, встановлення гарних особистісних та ділових взаємин, а також вміння впливати на інших.

Зазначено різні класифікації комунікативних здібностей, такі як загальні та спеціальні, вербальні та невербальні, стратегічні та тактичні [24, с. 86]. Однак, відсутність єдиної термінологічної узгодженості у літературі викликає розбіжності в визначенні та структурі цих здібностей.

Поняття «комунікативні здібності» включає в себе поняття «комунікація». У Вікіпедії комунікацію визначають як процес обміну інформацією між двома або більше особами, спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів з метою передавання та одержання інформації [7].

Згідно з поглядами Н. Волкової, комунікація є формою зв'язку та процесом повідомлення інформації за допомогою технічних засобів та актів спілкування між

особами [9]. Л. Коломинський розглядає комунікацію як спілкування, передачу інформації та волевиявлення людини мовними способами, що представляє собою складний процес взаємодії між людьми. У «Українському педагогічному словнику» комунікацію визначають як акт спілкування, зв'язок між особами на основі взаєморозуміння [6].

Аналіз наукової літератури свідчить, що поняття «комунікація» часто вважається синонімом «спілкування». Однак, вітчизняні вчені, зокрема М. Каган, відзначають різницю між цими термінами. Вони розрізняють спілкування як практичний та духовний процес, а комунікацію визначають як інформаційний зв'язок [18, с. 186].

С. Знаменська визначає специфіку комунікативного аспекту спілкування через активний обмін інформацією, психологічний вплив суб'єктів на партнера та наявність комунікативних бар'єрів [7].

Комунікативні здібності представляють собою індивідуально-психологічні особливості особистості, спрямовані на забезпечення ефективної взаємодії та адекватного взаєморозуміння під час спілкування та спільної діяльності. Ці здібності дозволяють успішно вступати в контакт з іншими людьми, здійснювати різноманітні види діяльності, такі як комунікація, організація та педагогічна діяльність. Основою комунікативних здібностей є якісні та кількісні характеристики обміну інформацією, сприйняття і розуміння інших людей, а також розроблення стратегій взаємодії.

Комунікативні здібності взаємозв'язані із здатністю нейтралізувати чи мінімізувати «бар'єри спілкування», що включають особистісні, значеннєві, комунікативні, мовні та психофізіологічні аспекти.

Структура комунікативних здібностей включає наступні компоненти:

- Соціальна перцепція – розуміння та оцінка інших осіб, груп та себе самого.
- Гностичні вміння та рефлексія – усвідомлення, систематизація і передача інформації.
- Вольові якості – воля та рішучість у комунікативних ситуаціях.

- Пізнавальні вміння – особливості уваги, мислення та пам'яті.
- Інтеракційні вміння – вміння представляти себе та орієнтуватися на співрозмовника.
- Сприйняття та розуміння знакових систем – уміння інтерпретувати вербальні, невербальні, пара- та екстралінгвістичні сигнали.
- Вміння розуміти контекст і підтекст – усвідомлення сутності ситуації та прихованих значень.
- Вміння передавати знакові системи – ефективне використання знакових систем для вирішення комунікативних завдань.

Стійкість, вибірковість реагування та темпоральні характеристики комунікативних здібностей формуються за рахунок природних факторів, таких як темперамент, властивості нервової системи та взаємодія сигнальних систем.

Кажучи простими словами комунікативні здібності – це комплекс індивідуально-психологічних особливостей, що забезпечують здатність особистості до ефективного та адекватного спілкування, передачі та сприйняття інформації, організації взаємодії з іншими людьми. Ця категорія включає в себе не лише вербальні аспекти, але й невербальні форми комунікації, такі як жести, міміка, тілесна мова та інші.

Особливості категорії «Комунікативні здібності»:

- **Многовекторність:** Комунікативні здібності включають в себе різні аспекти, такі як мовлення, вміння слухати, навички вираження думок та емоцій, уміння читати невербальні сигнали і багато інших факторів.
- **Специфіка міжособистісних взаємин:** Ця категорія визначає здатність особистості взаємодіяти з іншими людьми, будувати ефективні стосунки та вирішувати конфлікти.
- **Контекстуальність:** Розвиток комунікативних здібностей тісно пов'язаний з контекстом спілкування – навчання, професійна діяльність, соціальна взаємодія тощо.

Структура комунікативних здібностей:

- Вербальні здібності: Здатність виражати свої думки, використовуючи мовлення, правильно будувати речення, використовувати різні мовні засоби.
- Невербальні здібності: Вміння використовувати невербальні елементи комунікації, такі як жести, міміка, тілесна мова, для передачі емоцій і доповнення вербального спілкування.
- Вміння слухати: Здатність уважно слухати інших, розуміти їхні погляди та відповідати на них адекватно.
- Міжособистісні вміння: Вміння побудови стосунків, розв'язання конфліктів, управління власними емоціями та емпатія.

Основні фактори, які впливають на розвиток комунікативних здібностей:

- Середовище спілкування: Навколишнє середовище, де особа знаходиться, грає важливу роль у розвитку комунікативних навичок.
- Сприйняття та навчання: Здатність особистості відкрито сприймати інші точки зору та відкритість для навчання нових комунікативних стратегій.
- Специфіка діяльності: Різноманітні сфери життя, такі як професійна діяльність, освіта, спілкування у суспільстві, можуть впливати на розвиток конкретних комунікативних здібностей.
- Емоційний інтелект: Здатність розуміти та керувати власними емоціями, а також емпатія до емоцій інших – важливий фактор для успішної комунікації.
- Культурні аспекти: Розуміння культурних особливостей сприяє адаптації до різних комунікативних контекстів.

Розвиток комунікативних здібностей є багатогранним і залежить від взаємодії різних чинників у процесі життя та навчання особистості.

1.2. Особливості формування комунікативних здібностей у студентів

Студенти – це особистості, що здобувають професійну освіту, необхідну для свого подальшого розвитку у якості фахівців. Процес формування особистісного ставлення до власної майбутньої професії починається саме під час навчання у вищому навчальному закладі. Тому важливо забезпечити здобувачів вищої освіти оточенням, яке максимально відповідає майбутньому місцю їхньої професійної діяльності. В даному контексті інтерактивні методи навчання, зокрема рольові ігри, стають ефективним інструментом для розвитку комунікаційних здібностей студентів.

Розвиток комунікативних здібностей учнів буде ефективним за умови врахування їхньої індивідуальності, комунікативної спрямованості навчання, гуманістичної спрямованості, створення освітнього комунікативного середовища на засадах розвивального навчання, поетапного розвитку комунікативних здібностей та забезпечення комунікативної насиченості індивідуальної та групової діяльності учнів [20, с. 101].

Особливості формування комунікативних здібностей у здобувачів вищої освіти:

1. Академічне спілкування:

- Групові проекти: Участь у групових проектах сприяє розвитку комунікативних навичок, таких як співпраця, обговорення ідеї, прийняття спільних рішень.
- Дискусії та семінари: Активне участь у дискусіях і семінарах дозволяє студентам виражати свою точку зору та слухати інші погляди.

2. Використання сучасних технологій:

- Віртуальні комунікації: Вивчення способів взаємодії через електронні засоби спілкування сприяє розвитку електронної комунікації та віртуальної співпраці.

- Використання соціальних мереж: Робота у студентських спільнотах та взаємодія через соціальні мережі розвиває навички мережевої комунікації.

3. Міжкультурне спілкування:

- Міжнаціональна співпраця: Робота зі студентами із різних культур сприяє розумінню та адаптації до різноманітності в спілкуванні.
- Міжкультурні тренінги: Участь у тренінгах розвиває навички міжкультурного спілкування та сприяє уникненню конфліктів.

4. Тренінги з комунікаційних навичок:

- Публічні виступи: Тренування у виступах перед аудиторією сприяє розвитку навичок публічного мовлення та ефективної комунікації.
- Тренінги з асертивності: Навчання асертивності допомагає студентам виражати свої думки конструктивно та впевнено.

5. Практика професійного спілкування:

- Стажування та практика: Залучення здобувачів вищої освіти до реальної професійної діяльності розвиває їхні комунікативні вміння в робочому оточенні.
- Взаємодія з викладачами: Активна співпраця з викладачами, консультації та обговорення матеріалу сприяють побудові якісних взаємин внутрішнього студентського співтовариства.

6. Сприяння розвитку емпатії:

- Волонтерська діяльність: Участь у волонтерських програмах сприяє розвитку співчуття, розумінню потреб інших людей.
- Курси розвитку особистості: Заняття, спрямовані на розвиток емпатії та міжособистісного сприйняття, можуть бути включені до навчальних програм.

7. Саморегуляція та власна свідомість:

- Рефлексія: Сприяє усвідомленню власного спілкування, аналізу власних дій та покращенню комунікативних стратегій.

- Розвиток критичного мислення: Здатність самостійно оцінювати інформацію та думати критично допомагає вдосконалювати комунікативні навички.

Формування комунікативних здібностей у здобувачів вищої освіти – це багатогранний процес, що вимагає комплексного підходу та включення різноманітних методів інтерактивного навчання та практики.

Як вказує Я. В. Гольдштейн, рольова гра на університетському рівні представляє собою імітацію праці та віддзеркалення окремих аспектів життя. Важливо відзначити, що учасники гри не обмежені реальними матеріальними ресурсами праці або фактичною реалізацією дій, які імітуються. Уява є ключовим елементом, що замінює відсутність конкретних матеріальних умов.

Внаслідок такої гри відбувається активний розвиток уяви та творчих здібностей [10]. Фактично, формування єдиної комунікаційної системи (рис. 1) відбувається через взаємодію учасників гри, включаючи опис проблеми, її обговорення, пошук шляхів вирішення, порівняння альтернативних варіантів розвитку подій у конкретних ситуаціях.

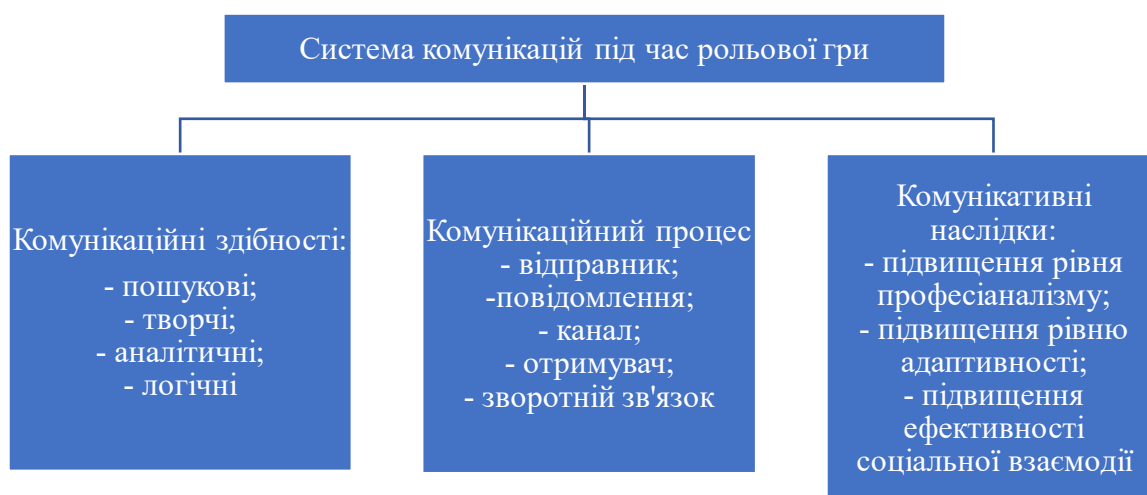

Рисунок 1.1 Підхід до системи комунікацій під час рольової гри на заняттях у вищих навчальних закладів

Головними визначеними нами комунікаційними здібностями є:

- Пошукові: Спрямовані на пошук існуючих альтернатив розв'язання проблемної ситуації, що дозволяє розглядати проблему з різних позицій.
- Творчі: Дозволяють вносити нові ідеї, які раніше не існували, як результат творчого пошуку особистості.
- Аналітичні: Необхідні для аналізу доцільності та ефективності використання альтернатив, дозволяють відсіювати неперспективні варіанти.
- Логічні: Використовуються на етапі відбору альтернатив, сприяють логічному підходу до доцільності реалізації вибраної альтернативи.
- Узагальнюючі: Формують узагальнене уявлення про доцільність найефективнішої альтернативи за участю учасників.
- Прогностичні: Визначають перспективи реалізації обраної найбільш доцільної альтернативи у майбутньому.

Комунікаційний процес є ключовим елементом нашої системи, включаючи відправника, одержувача, повідомлення, канал передачі та зворотню реакцію. Зокрема, використання рольових ігор під час професійної освіти визначається таким чином:

Викладач є джерелом початкової інформації, створює проблемну ситуацію та контролює хід гри.

Повідомлення може надходити від різних учасників групи, ідеї та рішення, а також підтримка і поділ думок.

Одержувачі інформації – усі учасники та викладач, із зауваженням, що викладач старається не впливати на зворотню реакцію.

Ефективна реалізація комунікаційних здібностей у межах комунікаційного процесу призводить до таких наслідків:

- Підвищення рівня професіоналізму студентів.
- Підвищення рівня адаптивності на майбутньому робочому місці.

- Підвищення ефективності соціальної взаємодії в професійному середовищі.

1.3. Характеристика соціально-психологічного клімату, його вплив на студентів і особливості його формування

Соціально-психологічний клімат в освітньому закладі –це атмосфера взаємовідносин, яка формується між студентами, викладачами та іншими учасниками освітнього процесу. Цей клімат визначається загальним настроєм, взаємоповагою, ступенем довіри та підтримкою всередині спільноти.

Соціально-психологічний клімат студентської групи визначає загальний характер всього внутрішнього середовища, що виражається через міжособистісні відносини та поведінку основних учасників навчального процесу [32, с. 25].

Основними індикаторами соціально-психологічного клімату є стиль взаємодії між студентами, викладачами, а також між студентами та управлінням вищого навчального закладу. Виявленням такого клімату є рівень єднання та виявлення конфліктів в групі.

Сприятливий соціально-психологічний клімат у студентській групі проявляється через ряд визначальних ознак, що сприяють ефективній взаємодії та забезпечують оптимальні умови для особистісного та професійного зростання:

- Довіра та Вимогливість – високий рівень довіри та вимогливості між членами групи сприяє розвитку взаємоповаги та позитивно впливає на академічні досягнення.
- Доброзичливість та Ділова Критика – присутність доброзичливого підходу та конструктивної критики важлива для створення позитивного емоційного середовища.

- Вільне Вираження Думки – сприяння свободі висловлення думок та обговорення питань стимулює активну участь та розширення горизонтів розуміння.

- Відсутність Тиску та Прийняття Відповідальності – відсутність тиску від керівників та визнання права студентів приймати важливі рішення важливі для групи розглядаються як ключові фактори сприятливого клімату.

- Інформованість та Задоволеність Належністю – Достатня інформованість про завдання групи та відчуття задоволеності належністю до групи визначаються як важливі компоненти.

- Емоційна Залученість та Взаємодопомога – високий рівень емоційної залученості та взаємодопомога створюють теплу та сприяючу атмосферу для успішного навчання та особистісного розвитку.

- Позитивний Вплив на Професійний та Особистісний Розвиток – умови, за яких група функціонує позитивно, включають високий рівень психологічної сумісності членів, наявність спільних навичок та взаємоповаги.

- Групова Психологія та Мотивація – громадська думка, система цінностей та мотивація, орієнтована на високі професійні та моральні цінності, визначають успішне функціонування групи.

- Особистісні та Ділові Стосунки – подружня атмосфера та добрі взаємини, як в особистому, так і в навчальному плані, визначають позитивний вплив групи на студентів.

Врахування цих аспектів сприяє не лише інтеграції групи, але й визначенню її інтрагрупової структури, роблячи цей процес багатограним та комплексним у соціальній психології.

Значущими аспектами соціалізації в вищому навчальному закладі є особливості міжособистісного взаємодії в студентських групах, де кожен студент виступає об'єктом спілкування для інших членів групи, викликаючи в себе ставлення як до суб'єкта. Одночасно, з погляду студента, група або кожен з її членів виступає об'єктом спілкування, викликаючи в себе ставлення як до суб'єкта.

Суб'єкти спілкування в студентській групі виявляють свою індивідуальну специфіку та вносять свій внутрішній світ у міжособистісне спілкування. Якість цього спілкування може бути визначена кількістю задоволених потреб людини в процесі взаємодії, рівнем, на якому відбуваються контакти, а також можливістю саморозвитку особистості.

При вступі до ЗВО молода людина стає частиною студентської групи і поглиблюється в різноманітні процеси спілкування в цій групі. Таким чином, взаємозв'язок між студентською групою та особливостями соціалізації здійснюється через активне спілкування.

Цей процес є двостороннім: групові норми та цінності впливають на спілкування, а особливості спілкування впливають на життєдіяльність групи. Для ефективної соціалізації студентів важливим є рівень задоволення потреби у спілкуванні в групі. Загальним інтегральним показником цієї характеристики стає кількість задоволених потреб, які людина виражає в процесі взаємодії з іншими.

Сприяння позитивному соціально-психологічному клімату стало не лише постійним завданням викладача та куратора, але й невід'ємною частиною педагогічної роботи. Формування відмінного соціально-психологічного середовища потребує від викладача не лише теоретичних знань у галузі педагогіки та психології, але й практичних досліджень, розуміння емоційного стану студентів та їхніх взаємин.

Особливості соціально-психологічного клімату в групі обумовлені різноманітністю суспільної активності студента до вступу в університет, впливом умов життя та попередньої діяльності на його особистість, а також його ставленням до навчання. Дослідження також вказують на те, що успішність першокурсників зростає, коли академічна група неоднорідна за підготовкою, де різноманітність оцінок на вступних іспитах стимулює конкуренцію, лідерство та взаємодопомогу.

Майбутніми напрямками дослідження є детальне вивчення соціально-психологічного клімату та його впливу на міжособистісні відносини між викладачем та студентами. Аналіз ролі соціально-психологічного клімату

університетських груп також є актуальним. Кожна людина розкриває свою сутність лише у взаємодії з іншими, виявляючи свою суспільну цінність. Самооцінка стає груповим ефектом, відображаючи прояв соціально-психологічного клімату.

Психологічне самопочуття та настрої, що визначають психічний стан людей, є важливими індикаторами соціально-психологічного клімату в колективі. Самооцінка, самопочуття і настрої є соціально-психологічними явищами, що реагують на вплив мікросередовища та умов діяльності людини в колективі. Вони є суб'єктивними вираженнями соціально-психологічного клімату, визначаючи цілісну реакцію на вплив оточуючого середовища.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ КОМУНІКАТИВНИМИ ЗДІБНОСТЯМИ СТУДЕНТІВ ТА СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНИМ КЛІМАТОМ НАВЧАЛЬНОЇ ГРУПИ

2.1. Встановлення проблеми дослідження комунікативних здібностей студентів навчальної групи

Проблема дослідження полягає в розкритті та аналізі рівня комунікативних здібностей студентів навчальної групи з метою визначення їх впливу на успішність спілкування, професійний розвиток та академічні досягнення. Комунікативні здібності є ключовим елементом взаємодії у навчальному середовищі та подальшій кар'єрі студентів.

Ключові аспекти проблеми:

- Оцінка рівня комунікативних здібностей: Дослідження спрямоване на визначення рівня розвиненості комунікативних навичок студентів, включаючи вербальну та невербальну комунікацію.
- Вплив на навчальні досягнення: аналіз взаємозв'язку між рівнем комунікативних здібностей та академічною успішністю студентів.
- Адаптація: Вивчення того, як комунікативні навички впливають на здатність студентів успішно взаємодіяти в групі, колективі та майбутній професійній діяльності.
- Фактори, що впливають на комунікативність: аналіз зовнішніх та внутрішніх чинників, таких як соціальна середа, емоційний стан, структура групи, які можуть впливати на комунікативність студентів.
- Розвиток комунікативних здібностей: розробка рекомендацій та стратегій для покращення рівня комунікативних навичок студентів.

Після аналізу відомостей, що висвітлені в літературі, які стосуються впливу соціально-психологічного клімату студентської групи, ми переходимо до організації емпіричного етапу, що включав такі кроки:

1. Теоретико-методологічний аналіз літератури:

- Здійснено пошук та систематизацію наукових джерел, які розглядають вплив соціально-психологічного клімату студентської групи.
- Науковий обґрунтований аналіз дозволив виявити характерні особливості, які сприяли ефективності організації дослідження впливу соціально-психологічного клімату студентської групи.

2. Емпіричне дослідження включало в себе використання наступних методик:

1) Тест В.Ф. Ряховського на виявлення комунікабельності.:

•**Мета:** визначення здатності особистості до ефективного спілкування та взаємодії з іншими людьми в різних сферах життя.

•**Структура:** тест, який включає 16 питань, спрямованих на вивчення конкретних аспектів комунікабельності.

Тест спрямований на визначення основних аспектів, які впливають на комунікабельність особистості, такі як вміння слухати, висловлювати власні думки, реагувати на емоції інших тощо.

Зазвичай використовується шкала оцінювання, яка дозволяє визначити рівень комунікабельності у різних аспектах. Результати тесту можуть інтерпретуватися для визначення сильних та слабких сторін особистості у спілкуванні. Тест повинен мати високі показники достовірності (повторюваність результатів) та валідності (відповідність тестувального інструменту тим характеристикам, які він претендує вимірювати). Тест може використовуватися в психологічних дослідженнях, в освітніх та тренінгових програмах для розвитку комунікативних навичок.

2) Методика визначення організаторських та комунікативних якостей Л.П. Калінінського:

- Мета:** Систематизація та оцінка організаторських та комунікативних якостей особистості.

- Структура:** Тест, що містить 40 питань, спрямовані на визначення рівня вмінь та навичок у галузі організації та комунікації для подальшого розвитку та покращення цих аспектів. На кожне питання слід відповісти «так» (+) або «ні» (-).

Методика має чітку структуру, що дозволяє провести систематичний аналіз організаторських та комунікативних вмінь. Вона може включати ряд питань, завдань або сценаріїв для оцінки різних аспектів цих якостей.

Методика може використовувати різні методи оцінювання, такі як самооцінка, анкетування, спостереження або інтерв'ю. Ці методи допомагають зібрати об'єктивні дані про рівень розвиненості організаторських та комунікативних якостей.

Методика фокусується на конкретних аспектах організаторських та комунікативних навичок. Це може включати ефективне планування, лідерські якості, вміння спілкуватися та вирішувати конфлікти.

Використання методики Л.П. Калінінського дозволяє отримати об'єктивну оцінку організаторських та комунікативних якостей особистості з метою подальшого вдосконалення цих аспектів.

3) Власний опитувальник:

- Мета:** Дослідження впливу соціально-психологічного клімату на студентську групу з метою визначення рівня комунікативної взаємодії, психологічного комфорту.

- Структура:** Опитувальник, що містить 15 питань, допомагає визначити основні чинники, які можуть впливати на соціально-психологічний клімат.

Питання 1-3: Оцінка загального соціального клімату у групі.

Питання 4-6: Сприйняття підтримки від одногрупників та викладачів.

Питання 7-9: Кількість та характер взаємодії між студентами.

Питання 10-12: Сприйняття конфліктів та їх розв'язання в групі.

Питання 13-15: Вплив соціально-психологічного клімату на мотивацію та емоційний стан студента.

Анкета розроблена таким чином, щоб охопити різноманітні аспекти соціально-психологічного клімату та дозволити студентам висловити свої думки та враження від участі у групі.

Результати анкетування нададуть можливість отримати об'єктивні дані щодо різноманітних аспектів соціально-психологічного клімату групи, включаючи рівень взаємодії, підтримки, конфліктів, мотивації та загального емоційного стану студентів. Ця інформація може слугувати базою для розробки подальших заходів з покращення соціально-психологічного клімату в групі та сприяти більш ефективному навчанню та розвитку учасників.

Вищезгадані надійні методики повністю відповідають поставленій меті та завданням нашого психологічного дослідження, включаючи якісний і кількісний аналіз експериментальних даних під час їх обробки.

Організація та проведення емпіричного дослідження:

- Розроблено та впроваджено електронну форму для тестування, використовуючи вказані методики.
- Організовано та проведено емпіричне дослідження за допомогою розробленого методу.

Обробка результатів емпіричного дослідження:

- Отримані дані представлені у відповідних таблицях для подальшого підрахунку за допомогою математичних методів.

Для зручності учасників, методика була представлена у форматі онлайн-опитування, що дозволяє студентам зробити короткі перерви і краще сконцентруватися на кожному запропонованому твердженні.

Етапи дослідження:

1. Підготовчий етап (До 3тижнів):

- Розроблення та уточнення мети та завдань дослідження.
- Вибір та систематизація наукових джерел щодо соціально-психологічного клімату студентських груп.
- Організація робочої групи та призначення відповідальних за кожен етап.

2. Розробка методології (До 2тижнів):

- Визначення та апробація методів збору даних (анкетування, спостереження).
- Розробка електронної форми для тестування з використанням обраної методики.
- Підготовка інструкцій для учасників дослідження.

3. Проведення емпіричного дослідження (1 місяць):

- Запуск онлайн-опитування серед студентів з обраної групи.
- Організація та проведення групових обговорень для детального розуміння соціально-психологічного клімату.
- Збір структурованих даних за допомогою розробленої методології.

4. Обробка отриманих результатів (До 2 тижнів):

- Створення бази даних та введення отриманих відповідей.
- Проведення кількісного та якісного аналізу експериментальних даних.
- Визначення основних тенденцій та закономірностей.

5. Підготовка звіту та аналіз результатів (До 3тижнів):

- Формулювання висновків та рекомендацій на основі отриманих результатів.
- Складання детального звіту із зазначенням методів, використаних при дослідженні.

2.2. Аналіз та обробка результатів досліджень соціально-психологічного клімату

Дослідження проведено на базі Національного університету "Одеська юридична академія" серед студентів спеціальності 053 "Психологія", залучивши 30 учасників для подальшого вивчення впливу соціально-психологічного клімату

студентської групи. Дослідження проводилося анонімно через різні соціальні мережі, що дозволило опитуваним відповідати чесно та відкрито.

Респонденти віком від 18 до 21 років. Середній вік опитуваних – 19 років. Усього було опитано 30 осіб. Серед обстежуваних було 13 чоловіків та 17 жінок, що у відсотковому співвідношенні склало 43,3% та 56,6%, відповідно.

Щоб провести аналіз результатів дослідження за тестом В.Ф. Ряховського на виявлення комунікабельності для 30 студентів, давайте спростимо процес і позначимо результати для кожного студента в табличному форматі.

Таблиця 2.1

Результати дослідження за тестом В.Ф. Ряховського

Студент	Загальна кількість балів	Оцінка комунікабельності
1	28	Некомунікабельний
2	22	Замкнутий
3	19	Товариський, але є недоліки
4	30	Некомунікабельний
5	14	Нормальна комунікабельність
6	25	Замкнутий
7	20	Товариський, але є недоліки
8	32	Некомунікабельний
9	18	Товариський, але є недоліки
10	26	Замкнутий
11	23	Замкнутий
12	17	Товариський, але є недоліки
13	31	Некомунікабельний
14	15	Товариський, але є недоліки
15	27	Замкнутий
16	21	Товариський, але є недоліки
17	26	Замкнутий
18	15	Нормальна комунікабельність
19	30	Некомунікабельний
20	14	Нормальна комунікабельність
21	29	Некомунікабельний
22	25	Замкнутий
23	22	Замкнутий
24	16	Товариський, але є недоліки
25	31	Некомунікабельний
26	18	Товариський, але є недоліки
27	27	Замкнутий
28	19	Товариський, але є недоліки

29	24	Замкнутий
30	20	Товариський, але є недоліки

Джерело розроблено автором

Загальна кількість балів та оцінка комунікабельності можуть варіюватися в залежності від ваших власних критеріїв і нюансів. Але враховуючи вказані бали та їх інтерпретацію, можна сформулювати такі висновки:

Серед 30 студентів:

7 студентів виявилися некоммунікабельними (загальна кількість балів 28-32).

10 студентів характеризуються замкнутістю (загальна кількість балів 14-23).

10 студентів є товариськими, але мають недоліки (загальна кількість балів 17-26).

3 студенти виявилися людьми з нормальною комунікабельністю (загальна кількість балів 14-18).

Для аналізу результатів дослідження за методикою визначення організаторських та комунікативних якостей Л.П. Калінінського, розглянемо відповіді 30 студентів та занесемо результати в таблицю.

Таблиця 2.2

Результати дослідження за методикою Л.П. Калінінського

Студент	Комунікативні бали	Організаторські бали
1	15	18
2	11	14
3	17	16
4	13	10
5	19	20
6	8	12
7	14	15
8	16	19
9	10	11
10	12	17
11	9	8
12	20	13
13	7	9
14	18	7
15	6	6
16	16	20

17	11	9
18	18	18
19	12	11
20	20	20
21	9	8
22	17	16
23	13	12
24	19	19
25	10	10
26	16	17
27	14	13
28	11	10
29	18	18
30	12	12

Джерело розроблено автором

Для наочного представлення результатів ми зобразили їх на рисунку 2.1

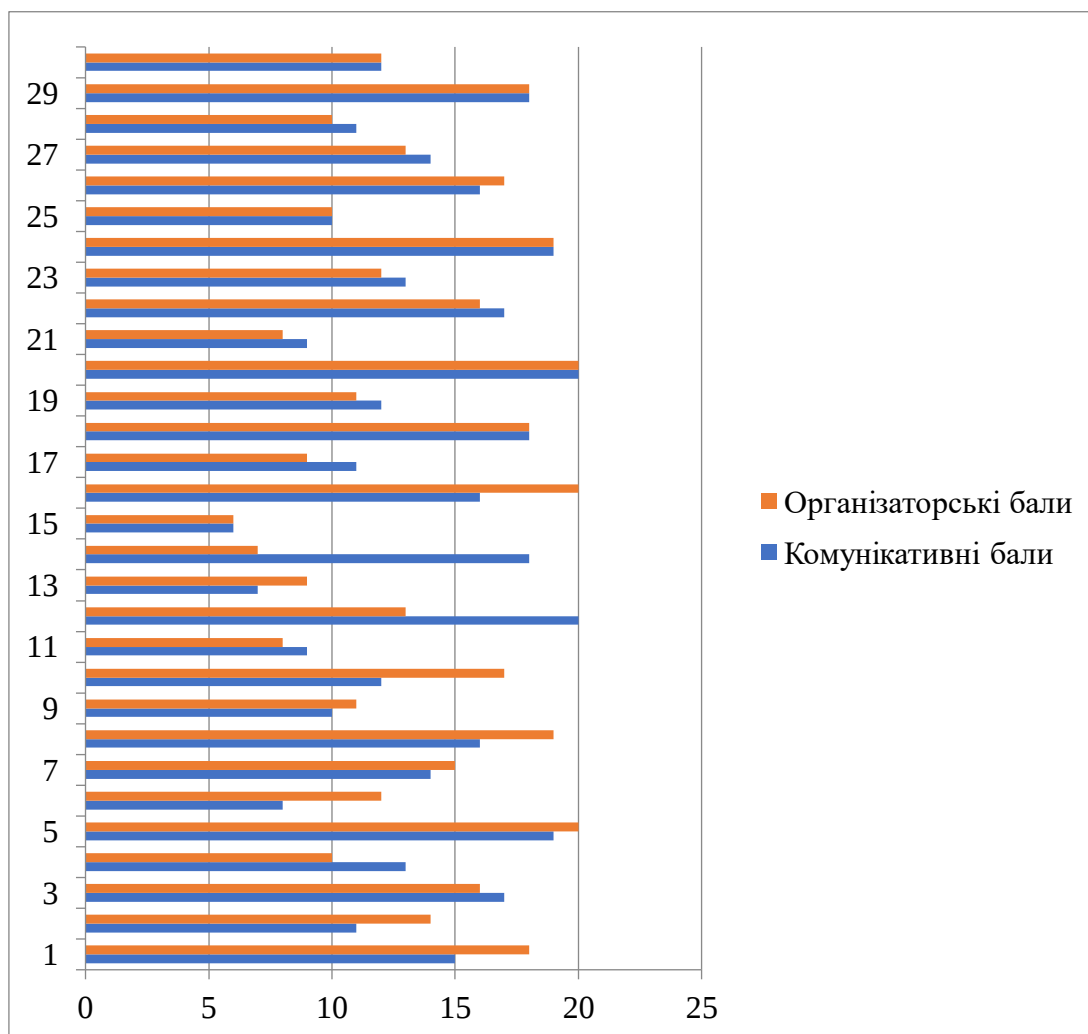

Рисунок 2.1 Розподіл балів заметодикою Л.П. Калінінського

Джерело розроблено автором

Середній рівень комунікативних схильностей у групі студентів становить 14 балів. Серед студентів виділяється той, хто має найвищий рівень (20 балів), а також той, чий рівень є найнижчим (8 балів).

Студенти № 5, № 12, і № 20 володіють найвищим рівнем комунікативних схильностей, що може свідчити про їхню здатність успішно взаємодіяти з іншими людьми та ефективно спілкуватися.

Студенти № 6, № 13, і № 21 мають найнижчий рівень комунікативних схильностей, що може вказувати на певні труднощі в спілкуванні та встановленні контактів.

Середній рівень організаторських схильностей у групі студентів становить 14 балів. Серед студентів виділяються той, хто має найвищий рівень (20 балів), а також той, чий рівень є найнижчим (6 балів).

Студенти № 16, № 20, і № 24 володіють найвищим рівнем організаторських схильностей, що може свідчити про їхню здатність до вирішення організаційних завдань та прийняття ініціативи.

Студенти № 13, № 21, і № 27 мають найнижчий рівень організаторських схильностей, що може вказувати на меншу організованість та ініціативність.

Група студентів виявляється різнорівневою за комунікативними та організаторськими схильностями. Розмаїтість результатів може свідчити про індивідуальні риси кожного студента.

Перейдемо до аналізу результатів власного опитувальника.

Таблиця 2.3

Результати дослідження за власним опитувальником

Питання	Кількість "Так"	Кількість "Ні"
1	25	5
2	20	10
3	28	2
4	26	4
5	22	8
6	7	23
7	24	6
8	18	12

9	27	3
10	29	1
11	25	5
12	23	7
13	26	4
14	28	2
15	21	9

Джерело розроблено автором

За результатами опитування в групі вибудовано позитивний соціально-психологічний клімат. Більшість студентів відчують підтримку від одногрупників, вважають, що в групі існує відкрите та дружелюбне спілкування, і оцінюють індивідуальність та різноманіття як позитивні аспекти. Конфлікти в групі сприймаються більшістю як конструктивні, існують умови для відкритого обговорення, а лідерські якості визнаються та підтримуються.

Позитивний вплив на мотивацію та розвиток особистості підтверджує важливість управління соціально-психологічним кліматом для покращення навчального процесу та задоволення потреб студентів.

Для наочного представлення результатів розглянемо їх на рисунку 2.2.

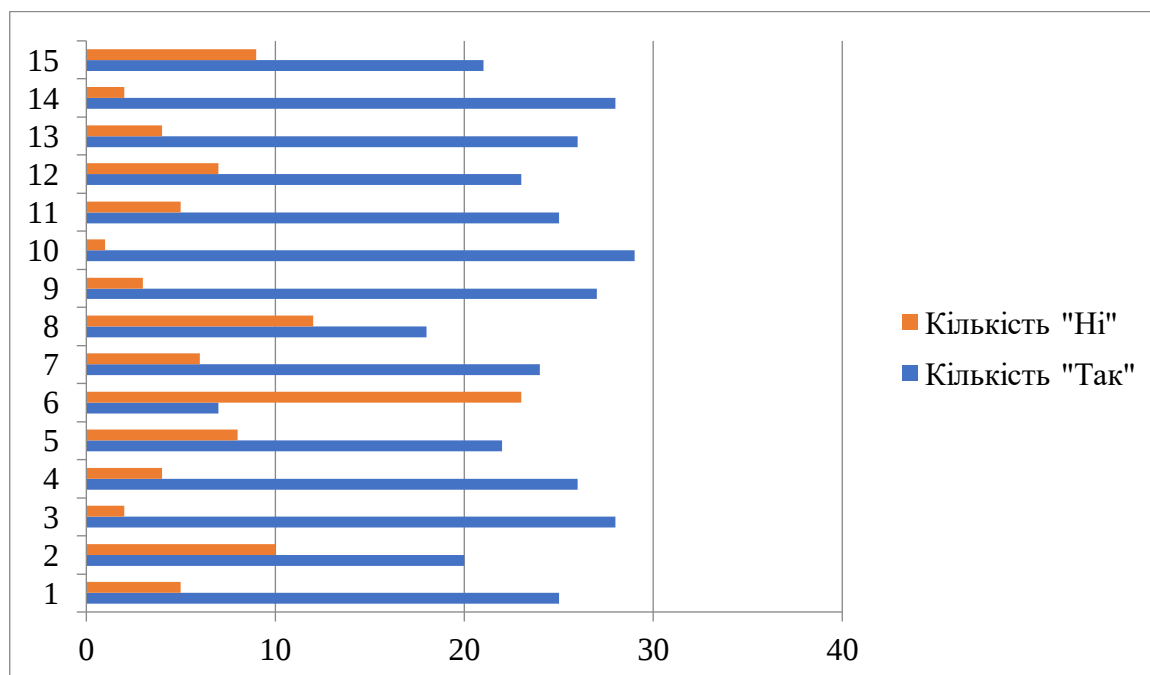

Рисунок 2.1 Розподіл відповідей завласною анкетною

Джерело розроблено автором

Численність відповідей «Так» переважає у більшості питань, що свідчить про те, що студенти відчують позитивний вплив соціально-психологічного клімату. Більшість студентів вважають, що атмосфера в групі впливає на їх загальне самопочуття.

Питання № 6 має найбільше відповідей "Ні", що може вказувати на наявність конфліктних ситуацій в групі.

Питання № 2 та № 5 мають розподіл відповідей близький до рівномірного, що свідчить про різні думки серед студентів щодо підтримки та конструктивності конфліктів. Майже половина студентів вважають, що конфлікти в групі мають конструктивний вихід

Питання № 9 свідчить про позитивний вплив соціально-психологічного клімату на мотивацію до навчання. Думка розділилася: 8 студентів вважають, що в групі є відкрите та дружелюбне спілкування, але 7 студентів не погоджуються з цим.

Питання № 13 та № 14 вказують на високу оцінку існуючих стимулів для розвитку особистості та важливості колективного духу. Більшість студентів відчують, що їхні ідеї розуміють та приймають в групі. Також студенти відчують підтримку та взаємодопомогу від одногрупників.

У результаті проведеного дослідження за тестом В.Ф. Ряховського комунікабельності серед 30 студентів було отримано різноманітні результати. Оцінювання проводилося за трьома категоріями: «Так» – 2 бали, «іноді» – 1 бал і «ні» – 0 балів.

Результати тестування показали значні варіації в рівні комунікабельності серед студентів навчальної групи. Визначені категорії комунікабельності включають некомунікабельних, замкнутих, тих, хто є товариським, але має недоліки, та тих, хто має нормальну комунікабельність.

Некомунікабельні студенти характеризуються високим рівнем соціальної ізоляції, важкістю в спілкуванні та зниженою готовністю до групової діяльності. Замкнуті студенти, хоча і не досягли такого рівня ізоляції, виявляють тенденцію до уникання нових знайомств та складних соціальних ситуацій. Товариські

студенти, не дивлячись на свою відкритість, можуть стикатися з певними труднощами у спілкуванні через недоліки. Студенти з нормальною комунікабельністю проявляють здатність до відкритого спілкування та побудови позитивних відносин у різних ситуаціях.

Комунікабельність студентів навчальної групи є різноманітною, індивідуальні риси кожного впливають на їхню готовність до соціальної взаємодії та спілкування. Особистість та внутрішні фактори можуть бути важливими для розвитку комунікативних здібностей студентів. Детальніший аналіз та індивідуальний підхід можуть сприяти подальшому розвитку комунікабельності та підвищенню ефективності спілкування в групі.

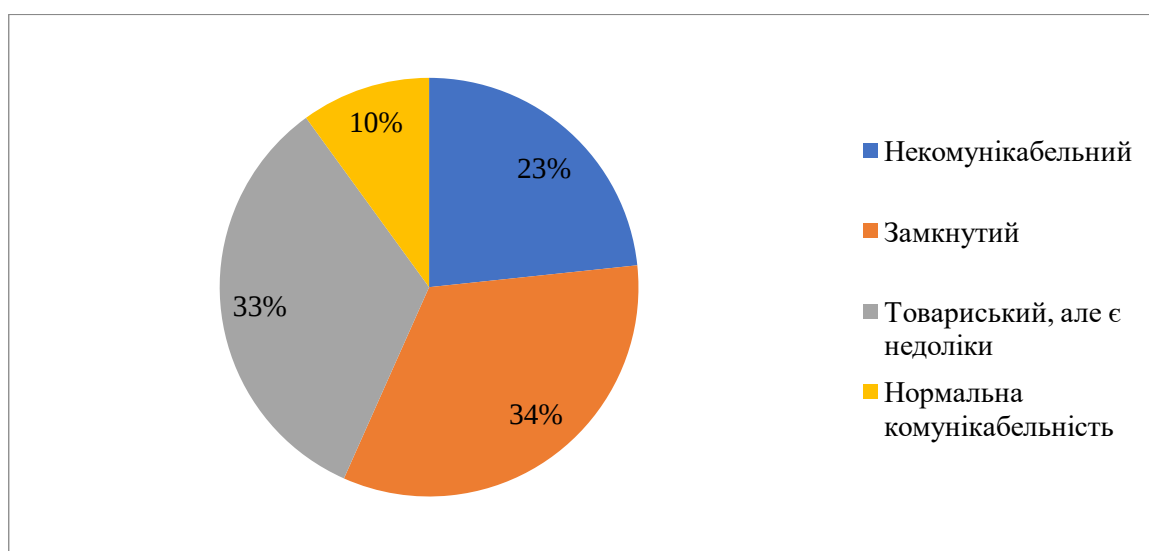

Рисунок 2.3 Відсоткове співвідношення результатів за тестом В.Ф.

Ряховського

Джерело розроблено автором

Некомунікабельні (28-32 бали): Ці студенти проявили високий рівень некомунікабельності, що може вказувати на їх тенденцію уникати групової взаємодії та виражати власні думки чи почуття.

Замкнуті (14-23 бали): Інші студенти виявились більш замкнутими, що може вказувати на те, що вони віддають перевагу самотності та відчують невпевненість у нових соціальних ситуаціях.

Товариські, але є недоліки (17-26 балів): ці студенти характеризуються тим, що вони товариські, але мають деякі недоліки у спілкуванні, такі як сарказм чи обмежений участь у суперечках.

Нормальна комунікабельність (14-18 бали): декілька студентів отримали оцінку "нормальна комунікабельність", вказуючи на те, що вони допитливі, терплячі та здатні ефективно спілкуватися в різних соціальних ситуаціях.

Дослідження розкрило різноманіття особистісних рис та підходів до спілкування серед студентів, що може слугувати цінною інформацією для розвитку комунікативних навичок та роботи над адаптацією до різноманітних соціальних ситуацій.

За аналізом результатів видно, що більшість студентів виявили середні та вищі комунікативні та організаторські схильності. Результати проведеного дослідження засвідчують, що більшість студентів мають середні та вищі рівні комунікативних та організаторських схильностей. Це свідчить про важливість та різноманітність навичок, необхідних для успішного взаємодії та співпраці в колективі.

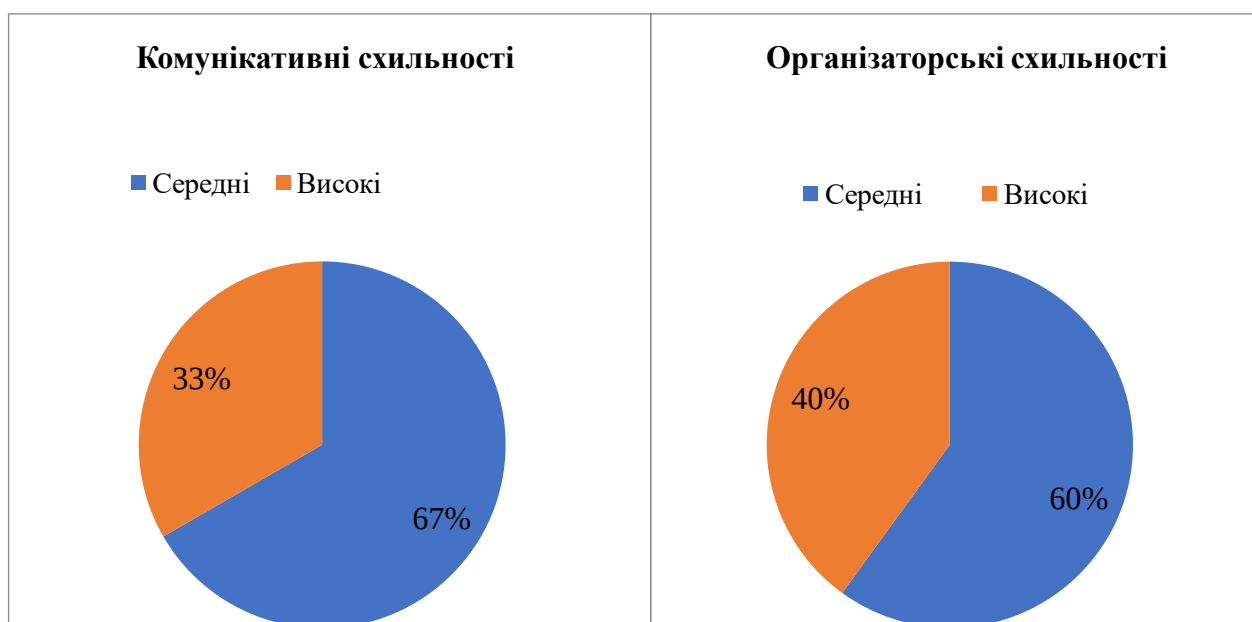

Рисунок 2.4 Відсоткове співвідношення результатів за методикою Л.П.

Калінінського

Джерело розроблено автором

Більшість студентів демонструють здатність ефективно спілкуватися та взаємодіяти з іншими. Це важливий аспект для успішного функціонування в групі та в колективі. Особливо виділяються деякі студенти (5, 12, 14), які виявили найвищий рівень комунікативних здібностей. Вони ймовірно є активними учасниками колективного життя та здатними успішно співпрацювати з оточуючими.

Більшість студентів виявили високі організаторські схильності, що свідчить про їхню здатність ефективно керувати завданнями та ініціювати дії в групових ситуаціях. Знову ж таки, виділяються студенти 5, 8, 12, які виявили найвищі організаторські здібності. Це може свідчити про їхню лідерську роль та здатність організовувати та керувати груповою діяльністю.

Здатність до ефективного спілкування та організації групової діяльності є важливими складовими успішної студентської та професійної діяльності. Дослідження підкреслює важливість розвитку цих навичок в процесі навчання та підготовки студентів до подальшого життя та кар'єри.

Проведене опитування щодо впливу соціально-психологічного клімату студентської групи дозволило здобути важливі уявлення про взаємини та взаємодію студентів у колективі. На підставі отриманих результатів можна зробити наступні висновки.

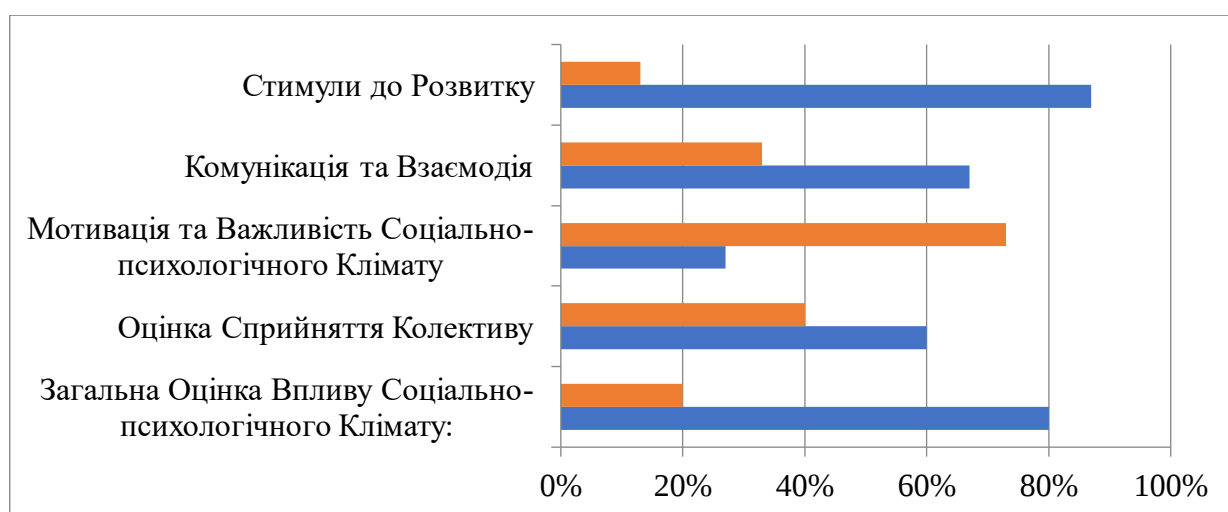

Рисунок 2.4 Відсоткове співвідношення результатів за власним
опитувальником

Джерело розроблено автором

Більшість студентів (80%) відзначають позитивний вплив соціально-психологічного клімату в групі. 60% студентів вважають, що в групі існує доброзичливий та підтримуючий колектив. 40% відчують конфліктні ситуації та неоднорідність у взаєминах з іншими. 27% студентів відзначають позитивний вплив клімату на їхню мотивацію до навчання. 73% вважають, що соціально-психологічний клімат важливий для їхнього особистісного розвитку. 67% студентів відчують ефективну комунікацію та взаємодію в групі. 33% вказують на можливість конфліктів та непорозумінь. 87% відзначають наявність стимулів для особистісного росту в групі. 13% вважають, що колективний дух є важливим чинником для їхнього розвитку.

В ході проведеного дослідження виявлено, що соціально-психологічний клімат має значущий вплив на студентську групу. Більшість учасників опитування позитивно сприймають соціальні взаємини в групі та вбачають в них стимул для особистісного розвитку.

Зокрема, більшість студентів підкреслили доброзичливий колектив та підтримку один одного. Отже, клімат групи визначається не лише освітніми аспектами, а й якістю взаємовідносин та сприйняття членів групи.

Важливим аспектом є виявлення проблемних ситуацій, таких як можливі конфлікти та неоднорідність сприйняття можливостей для самовдосконалення. Ці аспекти можуть бути вирішені шляхом удосконалення механізмів комунікації та стимулювання позитивного спілкування в групі.

Загальною тенденцією є те, що відповідальність за формування позитивного соціально-психологічного клімату несе не лише керівництво групи, а й самі студенти. Підтримка позитивних відносин в групі може значно поліпшити загальний досвід навчання та сприяти особистісному зростанню кожного учасника.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ПОКРАЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА НАВЧАЛЬНОЇ ГРУПИ

3.1. Визначення впливу соціально-психологічного клімату на комунікативні здібності студентів

Отримані результати свідчать про тісний зв'язок між соціально-психологічним кліматом і комунікативними здібностями студентів. Важливо враховувати цей взаємозв'язок при формуванні і підтримці позитивного середовища для навчання та розвитку.

Залежно від характеристик соціально-психологічного клімату студентської групи можуть виникати різні типи комунікабельності серед студентів. Наприклад, в групах зі сприятливим та підтримуючим кліматом можуть розвиватися високорозвинені комунікативні навички, тоді як в групах з напруженим або конфліктним кліматом може збільшуватися кількість студентів із складнішими взаєминами.

Сприятливий соціально-психологічний клімат може позитивно впливати на відкритість студентів у спілкуванні та вираженні своїх думок. В такому оточенні студенти можуть бути більш схильними ділитися інформацією, активно взаємодіяти та спільно розв'язувати завдання.

Соціально-психологічний клімат може визначати ступінь групової взаємодії та співпраці. В групах із позитивним кліматом студенти можуть легше входити в контакт, спільно працювати та вирішувати конфлікти, що може позитивно впливати на розвиток їхніх комунікативних здібностей.

Результати дослідження можуть також вказувати на труднощі у комунікації та взаєморозумінні в певних групах студентів. Виявлення цих аспектів може служити важливим кроком у вдосконаленні соціально-психологічного клімату та сприяти розвитку комунікативних навичок.

Групи студентів, які демонструють середні комунікативні здібності, можуть бути пов'язані зі збалансованим соціально-психологічним кліматом. У таких групах встановлені стабільні взаємини, але можливо відчувається певний рівень конфліктів та викликів у взаємодії.

Групи, де студенти виявили високий рівень комунікативних навичок, можуть бути асоційовані із сприятливим, підтримуючим соціально-психологічним кліматом. Такі групи найімовірніше сприяють розвитку ефективної комунікації та взаємодії.

Групи, де спостерігається низький рівень комунікативних здібностей, можуть бути пов'язані із напруженим або неконструктивним соціально-психологічним кліматом. Негативні взаємини та конфлікти можуть тормозити розвиток ефективного спілкування.

Важливо визнати, що соціально-психологічний клімат може впливати на розвиток комунікативних здібностей студентів, створюючи або перешкоджаючи взаєминам у групі. Для покращення комунікативних навичок необхідно приділяти увагу формуванню позитивного та сприятливого соціально-психологічного середовища в навчальних групах.

Студенти, які відчують теплі та доброзичливі відносини в групі, мають більше можливостей для розвитку комунікативних навичок. Відкритість сприяє вільному обміну інформацією та сприяє взаєморозумінню. Наявність підтримки в групі позитивно впливає на відчуття впевненості студентів у власних комунікативних здібностях. Заохочення від одногрупників сприяє активнішому спілкуванню. Студенти, які відзначилися високим рівнем сприйняття соціально-психологічного клімату, демонструють схильність до позитивного сприйняття оточуючих та створення сприятливого середовища для взаємодії.

Студенти, які відзначаються низьким рівнем сприйняття, можуть відчувати деякі труднощі у взаємодії з оточуючими, що може впливати на їхні комунікативні навички.

Виявлені конфліктні ситуації можуть негативно впливати на комунікативні навички. Важливо вчасно вирішувати конфлікти та підтримувати позитивний тон

в групі. Наявність різноманітності в групі, особливо за рівнем підготовки та індивідуальними особливостями, може стимулювати розвиток комунікативних навичок через сприяння взаємодопомозі та взаємному вчителюванню. Студенти, які відчують, що група - це підтримуюче середовище, більш активно залучаються до спілкування та розвитку комунікативних здібностей.

Високий рівень сприйняття соціально-психологічного клімату зазвичай пов'язаний з розвиненими комунікативними здібностями. Студенти, які відчують підтримку та розуміння в середовищі, можуть легше вступати в комунікацію та співпрацювати з іншими. Низький рівень сприйняття соціально-психологічного клімату може мати негативний вплив на комунікативні здібності. Студенти, які відчують непорозуміння чи відсутність підтримки, можуть мати труднощі у встановленні і підтримці взаєморозуміння з оточуючими.

Якщо соціально-психологічний клімат сприяє позитивним міжособистісним відносинам, студенти можуть відчувати більшу впевненість у себе та більше бажання взаємодіяти.

Загальна підтримка та сприятливе ставлення групи можуть створювати сприятливий ґрунт для розвитку комунікативних навичок студентів.

Щодо взаємозв'язку згуртованості студентської групи та мотивації отримання диплому, висновки базуються на виявлених відмінностях у рівнях згуртованості. При низькому та середньому рівнях згуртованості учасників студентської групи, всі студенти виявили середній рівень мотивації отримання диплому. З іншого боку, при високому рівні згуртованості групи, студенти демонстрували як низький, так і середній рівні мотивації в оволодінні професією. Отже, зазначені результати свідчать про те, що високий рівень дружби та поваги в групі може створювати сприятливу атмосферу для особистісного розвитку. Зате це одночасно може впливати на навчальні досягнення, внаслідок чого зменшується внутрішня мотивація в оволодінні професією.

Чим менше уваги студент приділяє дружбі, тим більше він має можливостей для зосередження на навчанні і отримання диплому. Ця думка вказує на подібний взаємозв'язок між ступенем сплеченості студентської групи та рівнем

відповідальності студента. За низького рівня сплетеності в групі можна спостерігати високий рівень відповідальності та ступінь совісті. Це свідчить про те, що відповідальність виявляється у сфері навчання, вимагаючи більше часу, але це не означає, що особа не може бути дружелюбною. Просто вона ставиться відповідальніше до свого навчання.

Вивчаючи зв'язок між сплетеністю та активністю студентської групи, можна зауважити, що високий рівень сплетеності групи зазвичай відзначається також високим рівнем активності групи. За умови високої активності група працює логічно та злагоджено, де кожен аналізує, досліджує і прагне досягти зміцнення колективу. Це є важливим аспектом для студента.

Загальний висновок полягає в тому, що соціально-психологічний клімат групи може визначати і формувати комунікативні здібності студентів, створюючи або ускладнюючи умови для їхнього розвитку. Робота над покращенням клімату може сприяти позитивному впливу на спілкування та взаємодію студентів, що є важливим для їхнього особистісного та професійного росту.

3.2 Розгляд позитивних та негативних наслідків клімату для навчального процесу та розвитку учасників групи

Клімат, що має позитивне спрямування, визначається як сприятливий або здоровий у контексті навчальної групи студентів. На відміну від цього, негативно налаштований клімат характеризується як несприятливий або нездоровий для навчального процесу. Також існує категорія клімату, чиє спрямування не є чітко визначеним або хоча б приблизно визначеним, і його називають нейтральним.

Кожен з цих кліматів має характерні риси як за суб'єктивними (внутрішніми), так і об'єктивними (зовнішніми) характеристиками. Наприклад, сприятливий соціально-психологічний клімат в навчальній групі характеризується

деякими суб'єктивними ознаками, що відображають його внутрішню сутність. Серед основних рис цього клімату можна визначити такі аспекти: наявність довіри та адекватних вимог у групі; конструктивна та доброзичлива критика, спрямована на удосконалення спільної навчальної діяльності та результатів; вільне висловлення думок під час обговорення навчальних і групових питань, що стосуються групи; відсутність тиску з боку викладачів на студентів і делегування їм права приймати важливі рішення.

Інші характеристики включають чуйність та адекватність вимог викладача до усіх членів групи, достатнє інформування про головні завдання та стан їх виконання, можливість активного участі у діловому спілкуванні, створення умов для активної фахової і творчої діяльності, самореалізації та самоствердження кожного студента.

Також до характеристик відноситься задоволення навчанням (зміст, оцінка, організація) та почуття належності саме до цієї групи, взаємодопомога в навчальних ситуаціях, відповідальність за стан справ кожним членом, вболівання за честь та бажання внести свій внесок у загальний результат.

Важливо зауважити, що проблема взаємної довіри в навчальних групах студентів є однією з актуальних тем, які активно досліджуються в галузі організаційної психології. Внутрішній клімат у навчальній групі формується на основі відповідних об'єктивних (зовнішніх) показників, таких як ефективність навчальних закладів (організаційна, педагогічна, науково-методична), дисципліна в роботі, стабільність складу групи та відсутність конфліктів у групі, включаючи взаємовідносини між студентами та між викладачем і студентами.

У випадку невідповідного клімату в навчальних групах відзначаються протилежні ознаки, такі як байдуже ставлення студентів один до одного та до групи в цілому. Також спостерігається відсутність зацікавленості в стані справ, а студенти виконують свої навчальні обов'язки, не виявляючи інтересу до аспектів, які не є прямо пов'язаними з їхньою навчальною діяльністю. Іншими словами, в умовах невідповідного клімату навчальна група та кожен з її учасників існують практично ізольовано один від одного, наче розташовані в часі та просторі. Така

ситуація неминуче призводить до низьких результатів у виконанні навчальних завдань, погіршення рівня дисципліни, напружених між особистих взаємин, конфліктів та прагнення змінити свій академічний статус.

Розглянемо детально які наслідки несе за собою клімат в навчальній групі.

Позитивні наслідки соціально-психологічного клімату для навчального процесу та розвитку учасників групи:

1. Сприяє ефективній комунікації:

- **Взаєморозуміння:** Позитивний клімат створює сприятливу атмосферу для відкритого обміну думок та ідей, що сприяє взаєморозумінню між учасниками групи.

- **Активна участь:** Студенти відчують зручніше висловлювати свої думки та долучатися до обговорень, що збільшує активність на уроках.

2. Формує позитивні відносини:

- **Дружба та взаємопідтримка:** Позитивний клімат сприяє формуванню дружби та взаємопідтримки, що може позитивно позначитися на загальному самопочутті студентів.

- **Колективність:** Сприятливий клімат сприяє формуванню єдиної команди, що покращує співпрацю та спільні досягнення.

3. Збільшує мотивацію:

- **Задоволення від навчання:** При наявності позитивного клімату, студенти відчують більше задоволення від навчання та можуть бути більш зацікавленими в отриманні знань.

- **Сприятливе середовище для розвитку:** Мотивація досягнення успіху активізується, оскільки студенти відчують підтримку та стимул для власного розвитку.

4. Сприяє творчому розвитку:

- **Вільний обмін ідеями:** Середовище взаєморозуміння та прийняття сприяє вільному обміну ідеями, що може стимулювати творчий розвиток студентів.

- Колективна творчість: Групи з позитивним кліматом сприяють колективній творчості та інноваціям.

5. Знижує ризик конфліктів:

- Ефективна взаємодія: Гармонійний клімат зменшує ймовірність конфліктів та створює сприятливі умови для ефективної взаємодії.

Негативні наслідки соціально-психологічного клімату для навчального процесу та розвитку учасників групи:

1. Створює бар'єри у спілкуванні:

- Непорозуміння: В конфліктному кліматі учасники можуть боятися висловлювати свої думки, що призводить до непорозумінь та збоїв у спілкуванні.

- Брак відкритості: Бар'єри у спілкуванні можуть обмежити обмін інформацією та заважати нормальному перебігу уроків.

2. Зменшує ефективність навчання:

- Втрата уваги: Конфліктні ситуації можуть відволікати студентів, знижуючи їхню увагу та здатність концентруватися на навчальних завданнях.

- Стрес та тривога: Негативний клімат може викликати стрес, що впливає на емоційний стан студентів та їхню здатність досягати успіху.

3. Збільшує ризик стресу:

- Погіршення психічного стану: Негативний клімат може призводити до погіршення психічного стану студентів, що може впливати на їхню здатність виконувати навчальні завдання.

- Втома та виснаження: Спроби уникнути конфліктів або їх вирішення можуть призводити до втоми та виснаження.

4. Негативний вплив на самопочуття:

- Зменшення самоповаги: В конфліктному кліматі студенти можуть відчувати погіршення власної самоповаги та сумніви у власних здібностях.

- Втрата мотивації: Негативний клімат може призводити до втрати мотивації для навчання та розвитку.

5. Обмежує творчий потенціал:

- Страх перед висловленням ідей: У страховому або конфліктному кліматі студенти можуть уникати висловлювання своїх ідей, що обмежує творчий потенціал групи.

- Відсутність співпраці: Конфлікти можуть призводити до недостатньої співпраці та негативно впливати на групові проекти.

Шляхом впровадження стратегій для покращення соціально-психологічного клімату можна мінімізувати негативний вплив і максимізувати позитивні аспекти для навчання та розвитку учасників групи.

3.3 Методичні рекомендації для покращення комунікативного середовища навчальної групи

Після проведення емпіричного дослідження та ретельного аналізу якісних і кількісних даних, виявлено певні взаємозв'язки між змінними, які мають вплив на організаційну культуру студентської групи – як позитивний, так і негативний. На основі цих висновків розроблено рекомендації, спрямовані на зменшення негативного впливу та подальше вдосконалення організаційної культури студентської групи. Рекомендації поділені на 3 блоки: загальні, для викладачів та для студентів.

Загальні рекомендації для покращення комунікативного середовища в навчальній групі:

1. Розвиток емпатії: Намагайтеся розуміти почуття та точки зору своїх товаришів.

2. Активне слухання: Будьте уважними слухачами під час спілкування, демонструйте інтерес до того, що говорять інші.

3. Повага до різниці: Усвідомлюйте та уникайте стереотипів, поважайте різноманіття в групі.

4. Групова співпраця: Залучайте студентів до спільних проектів та завдань для підтримки групової динаміки.

5. Взаємопідтримка: Створюйте позитивне середовище, де студенти можуть взаємодіяти та підтримувати один одного.

6. Вирішення конфліктів: Вирішуйте конфлікти шляхом взаєморозуміння та пошуку компромісів.

7. Спільні заходи та події: Організуйте спільні заходи, які сприяють формуванню позитивного комунікативного клімату.

8. Ефективна комунікація в онлайн-середовищі: Зберігайте активність та взаємодію в онлайн-середовищі.

9. Розвиток особистих навичок: Стимулюйте студентів до розвитку своїх особистих та комунікативних навичок.

10. Поширення позитивного досвіду: Спільно обговорюйте позитивні ситуації та досвід у взаємодії.

11. Толерантність: Заохочуйте та підтримуйте відкриття до різноманіття серед студентів.

12. Підтримка викладачів та кураторів: Розумійте та підтримуйте роль викладачів та кураторів у формуванні позитивного клімату.

Рекомендації для викладачів щодо покращення комунікативного середовища в навчальній групі:

1. Активна роль у взаємодії: Будьте позитивним прикладом відкритості та активної комунікації, сприяйте розвитку довіри серед студентів.

2. Створення структурованих обговорень: Використовуйте фасилітаційні техніки для створення структурованих обговорень, де студенти вільно висловлюють свої ідеї.

3. Індивідуальний підхід: Розумійте індивідуальні різниці серед студентів та підходьте до кожного із заглибленим розумінням.

4. Відкритість до зворотного зв'язку: Надавайте регулярний зворотний зв'язок студентам щодо їхньої комунікативної ефективності.

5. Залучення до спільних проектів: Сприяйте взаємодії студентів через групові проекти та завдання.

6. Розвиток навичок слухання: Вчитесь активно слухати студентів, стимулюйте їхню участь у дискусіях.

7. Сприяння вирішенню конфліктів: Будьте готові надавати консультативну підтримку вирішенню конфліктів серед студентів.

8. Використання різноманітних методик: Використовуйте різноманітні методи навчання, які враховують різні стилі сприйняття інформації.

9. Залучення до критичного мислення: Заохочуйте студентів думати критично та висловлювати власні погляди.

10. Використання технологій: Використовуйте електронні платформи для спрощення обміну інформацією та комунікації.

11. Організація заходів зі спілкування: Організуйте семінари та круглі столи для глибшого обговорення важливих тем.

Ці рекомендації спрямовані на активну підтримку викладачів у розвитку комунікативного середовища та покращенні міжособистісних відносин у навчальній групі.

Рекомендації для студентів щодо покращення комунікативного середовища в навчальній групі:

1. Активна участь у дискусіях: Будьте відкритими до висловлення власних думок та ідей під час дискусій.

2. Підтримка різноманітності: Поважайте різноманітність поглядів серед товаришів та розглядайте це як збагачення для всієї групи.

3. Групова співпраця: Сприяйте взаємодії з іншими студентами через участь у групових проектах та завданнях.

4. Ефективне слухання: Навчіться активно слухати своїх товаришів та розуміти їхні погляди.

5. Вираження вдячності: Висловлюйте подяку товаришам за їхню участь та підтримку в комунікативних ситуаціях.

6. Робота над власним розвитком: Займайтеся саморозвитком, розвивайте свої комунікативні навички та емоційний інтелект.

7. Управління конфліктами: Вирішуйте конфлікти конструктивно, шукаючи рішення, яке задовольняє всіх сторін.

8. Взаємопідтримка: Будьте підтримливими та допомагайте іншим студентам у складних ситуаціях.

9. Інтеракція з різними соціальними групами: Створюйте позитивне середовище для взаємодії зі студентами різних соціальних груп.

10. Взаємне сприйняття: Намагайтеся розуміти різниці серед своїх товаришів і будьте відкриті до навчання на їхньому прикладі.

11. Посилення своєї комунікативної впливовості: Продовжуйте розвивати навички комунікації для підвищення своєї впливовості.

Ці рекомендації допоможуть студентам створити сприятливу атмосферу для взаємодії та комунікації в навчальному оточенні.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, можна зазначити, що ми успішно виконали поставлені завдання, які були визначені у вступі до дослідження:

1. Проведений аналіз наявних даних дозволив визначити ключові аспекти комунікативних здібностей студентів та виявити основні риси соціально-психологічного клімату в групах. Соціально-психологічний клімат представляє собою емоційне забарвлення взаємовідносин, що виникають в групі студентів на основі їхньої близькості, співчуття, темпераменту, інтересів та бажань. Такий клімат визначається міжособистісною взаємодією і також впливом фізичного середовища.

Здобувачі вищої освіти виявили різні рівні комунікативних здібностей. Часто здібності студентів визначаються їхньою готовністю слухати, ефективно виражати свої думки та взаємодіяти в групі.

Спостерігається різноманітність комунікативних стилів серед студентів, що може впливати на якість взаємодії в групах та ефективність навчання.

У групах існують відмінності в соціально-психологічному кліматі, які визначаються ступенем взаєморозуміння, підтримки та довіри між учасниками.

Негативний соціально-психологічний клімат може призводити до конфліктів, обмеження відкритості та взаємодії в групі, що має вплив на загальний успіх та задоволення учасників.

Позитивний соціально-психологічний клімат сприяє розвитку комунікативних навичок та поліпшує взаєморозуміння в групі.

Негативні аспекти соціально-психологічного клімату можуть створювати перешкоди для вираження індивідуальності та ефективної комунікації.

2. У процесі дослідження визначено основні проблеми комунікації між студентами, такі як відчуття тиску або неприязності від групи та недостатність умов для відкритого обговорення проблем. Ці аспекти можуть впливати на навчальний процес та загальний клімат в групах. Вивчили комунікативні здібності студентів та соціально-психологічний клімат навчальної групи. Зовнішні умови

мають враховувати індивідуальні та групові особливості учнів, одночасно сприяючи формуванню внутрішніх умов для успішного навчання. Соціально-психологічні умови навчання пов'язані з комунікативним аспектом і визначаються здатністю викладача ефективно керувати спілкуванням та створювати сприятливий психологічний клімат в групі.

Багато студентів вказали на те, що в групі відсутня чітка комунікація, іноді важко знайти спільну мову з одногрупниками. Це може призводити до відчуття відокремленості та впливати на мотивацію до навчання.

Деякі студенти відзначили наявність конфліктів в групі, що може бути спричинене непорозумінням, різницею в поглядах чи конкуренцією. Ці конфлікти можуть створювати напружене атмосферу та впливати на сприйняття навчального процесу.

Деякі студенти висловили недостаток зворотнього зв'язку від одногрупників чи викладачів щодо їхньої комунікації. Відсутність конструктивної критики може ускладнювати удосконалення навичок спілкування та самовдосконалення.

Деякі студенти вказали на те, що вони відчують себе не впевнено при вираженні своїх думок чи ідей перед іншими. Це може гальмувати активність в групових дискусіях та обміні ідеями.

3. Емпірично дослідили комунікативні здібності студентів та соціально-психологічний клімат навчальної групи. Дослідження, присвячене впливу соціально-психологічного клімату на комунікативні здібності студентів, здійснено з метою розкриття ключових аспектів взаємодії та впливу групового середовища на розвиток комунікативних здібностей учасників навчальної групи.

Аналіз результатів дослідження вказує на значущість виявлених проблем для викладачів, студентів та адміністрації навчальних закладів. Зміцнення комунікаційних навичок та покращення соціально-психологічного клімату може позитивно впливати на якість навчання та загальний досвід університетського життя. Отримані результати підтверджують, що соціально-психологічний клімат визначає значущий вплив на комунікативні здібності студентів. Виявлені

взаємозв'язки свідчать про те, що позитивне середовище сприяє покращенню комунікативних навичок, тоді як негативні аспекти можуть їх утруднювати.

Дослідження показало, що сприятливий соціально-психологічний клімат в навчальній групі позитивно впливає на комунікативні здібності студентів. Середовище, що заохочує, сприяє відкритості, співпраці та активному обміну ідеями.

З негативною динамікою соціально-психологічного клімату спостерігається зменшення комунікативної ефективності. Конфлікти та негативні стосунки в групі можуть значно обмежувати висловлювання та взаємодію.

Викладачам важливо створювати клімат, що сприяє взаєморозумінню та підтримці. Це сприятиме покращенню комунікативних навичок студентів.

Студенти можуть виробляти навички відкритості та взаємодії, розвивати вміння слухати та висловлювати свої думки.

Адміністрація навчальних закладів повинна впливати на формування позитивного соціально-психологічного клімату, розробляючи та впроваджуючи педагогічні стратегії, що сприяють сприятливому спілкуванню в групах.

Аналіз впливу соціально-психологічного клімату на комунікативні здібності показав, що певні аспекти групової динаміки, такі як взаєморозуміння, підтримка та взаємодопомога, є ключовими чинниками, що сприяють ефективній комунікації.

Негативний соціально-психологічний клімат, в свою чергу, може створювати "бар'єри спілкування", ускладнюючи взаєморозуміння та знижуючи ефективність комунікативних процесів. Виявлено, що фактори, такі як особистісні різноманітності, комунікативні труднощі та відсутність підтримки, можуть впливати на розвиток комунікативних здібностей.

Зрозуміння взаємозв'язку між соціально-психологічним кліматом і комунікативними здібностями відкриває нові можливості для покращення умов навчання та сприяє більш повному освоєнню знань.

4. На основі виявлених проблем розроблені конкретні рекомендації щодо покращення комунікації в групах та зміцнення соціально-психологічного клімату

в навчальних закладах. Ці рекомендації включають в себе створення умов для відкритого обговорення, підтримку лідерських якостей та сприяння розвитку позитивного колективного духу.

Після аналізу результатів дослідження та врахування експертних оцінок, ми сформулювали рекомендації для покращення комунікації в групах та підвищення якості соціально-психологічного клімату в навчальних закладах.

Рекомендації, спрямовані на поліпшення комунікації в групах, акцентують на важливості взаємодії між студентами та викладачами. Спільні проекти, групові завдання та діалоги сприяють позитивній комунікативній динаміці.

Рекомендації для студентів наголошують на важливості підтримки та розвитку емпатії. Взаємопідтримка в групі сприяє створенню позитивного соціально-психологічного клімату.

Для викладачів рекомендується активно залучати студентів до групових занять та дискусій. Це сприятиме відкритому обміну думок та розвитку критичного мислення.

Студентам слід працювати над розвитком навичок слухання та взаєморозуміння. Це допоможе уникнути конфліктів та покращить якість взаємодії в групі.

Загальні рекомендації включають в себе важливість відкритості до нових ідей та різноманітності. Інклюзивне навчальне середовище сприяє позитивному соціально-психологічному клімату.

Важливо створити умови для психологічної безпеки в групі. Це дозволяє студентам відчувати себе комфортно та вільно висловлювати свої думки.

Загальна мета цих рекомендацій полягає в покращенні комунікативних навичок студентів, сприянні взаєморозумінню та формуванні позитивного соціально-психологічного клімату, що позитивно впливає на навчання та розвиток кожного учасника групи.

5. Результати емпіричного дослідження вказують на тісний взаємозв'язок між соціально-психологічним кліматом та комунікативними здібностями студентів в навчальних групах. Результати дослідження вказують на потребу подальших

наукових вивчень у сфері комунікацій та соціально-психологічного клімату в групах вищої освіти. Можливості подальшого дослідження можуть включати розвиток більш детальних методик та вивчення впливу внутрішньоуніверситетських факторів на соціальні відносини студентів. Важливо враховувати, що позитивний соціально-психологічний клімат сприяє розвитку ефективних комунікаційних навичок, тоді як негативні аспекти можуть обмежувати взаєморозуміння та сприяти конфліктам.

Встановлено статистично значущий взаємозв'язок між рівнем соціально-психологічного клімату та розвитком комунікативних навичок студентів. Групи з підтримуючим кліматом виявилися сприятливими для взаємодії та обміну ідеями, що позитивно позначалося на комунікативних вміннях студентів. Групи з конфліктним або недостатньо інклюзивним кліматом мали тенденцію до обмеження розвитку комунікативних здібностей.

Загальним є те, що соціально-психологічний клімат має суттєвий вплив на комунікативні здібності студентів, і вдосконалення цього клімату може бути ефективним шляхом покращення якості комунікації в навчальному середовищі.

Можливості подальшого дослідження включають:

- Глибше вивчення: Розширити дослідження, щоб включити додаткові аспекти соціально-психологічного клімату, такі як лідерство, співпраця та конфлікти.
- Роль індивіда: Дослідити вплив індивідуальних рис студентів, таких як емоційний інтелект чи ступінь адаптивності, на формування комунікативних навичок.
- Міжкультурні аспекти: Дослідити, як соціально-психологічний клімат впливає на комунікацію в групах з різною культурною різноманітністю.
- Педагогічні стратегії: Розробити та випробувати педагогічні стратегії для покращення соціально-психологічного клімату та комунікативних навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ануфрієва Н.М. Соціальна психологія: [Навчальний посібник] / Н.М. Ануфрієва, Т.М. Зелінська, Н.О. Єрмакова. Київ : Каравела, 2016. 370 с.
2. Арістова Н.О. Формування професійної суб'єктності майбутніх філологів: теорія і практика. Київ : ТОВ «НВП» Інтерсервіс», 2017. 400 с.
3. Білецька С.П. Шляхи створення сприятливого соціально-психологічного клімату в студентській академічній групі URL: http://www.psyh.kiev.ua/Шляхи_створення_сприятливого_соціально_психологічного_клімату_в_студентській_академічній_групі
4. Блинова О.Є., Ільницька І.А. Соціально-психологічна безпечність освітнього середовища як чинник позитивного психологічного клімату студентської групи. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2019. № 1. С. 298–309. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp 2019_1_34
5. Бойко Ю.І. Особливості соціально-психологічного клімату студентської групи у ЗВО. URL: <http://intkonf.org/boyko-yui-osoblivosti-sotsialno-psihologichnogo-klimatustudentskoyi-grupi-u-vnz/>
6. Види здібностей та рівні їх прояву: URL: http://pidruchniki.com/16381204/psihologiya/vidi_zdibnosey_rivni_proyavu
7. Винославська О. В.: Психологія: навч. посіб. Київ: Інкос, 2005. 417 с.
8. Wikipedia. URL: <https://wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BD1%82%D1%80>.
9. Вітенко І.С., Вітенко Т.І. Основи психології. "Основи психології. Основи педагогіки". Чернівці : Книги-XXI, 2006. 256 с.
10. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. Київ: ВЦ "Академія", 2006. 256 с.
11. Гольдштейн А., Хомик В. Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам. Пер. з англ. В. Хомика. Київ : Либідь, 2003. 520 с.
12. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь. 1997. 376 с.

13. Гречановська О.В. Значення стилів поведінки у формуванні конфліктологічної культури студентів технічних ЗВО. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Вип. 124 / Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка; гол.ред. Носко М.О. Чернігів: ЧНПУ, 2015. 320 с.

14. Захарчук Н.А. Основи психології / Н.А.Захарчук // Шкільному психологу. Усе для роботи. 2010. № 10.

15. Іванова І. Дослідження комунікативної компетентності студентів педагогічних спеціальностей. Психологічні науки. 2014. № 2. С. 96–99

16. Кличковський С. О. Дослідження взаємозв'язку деструктивних установок міжособистісної взаємодії з соціально-психологічним кліматом підприємства. Український психологічний журнал. 2018. № 3. С. 49–59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukpsj_2018_3_6

17. Кличковський С. О. Дослідження особливостей соціально-психологічного клімату підприємства у кризовий період. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. 2019. Вип. 2. С. 119–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2019_2_19

18. Ковальчук В. І. Педагогічна майстерність викладача, як основа його компетентності // Педагогічна майстерність як система професійно мистецьких компетентностей: зб. Матеріалів IX Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької / гол. ред.: І. А. Зязюн. Вип. 3 (7). Чернівці: Зелена Буковина, 2011. С. 569 – 579.

19. Ковальчук Н. П. Комунікативна культура як умова вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО. Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна”. Волинь, 2015. Вип. 57. С. 185 – 187.,

20. Козак І.І. Створення сприятливого соціально-психологічного клімату в студентській академічній групі URL: http://www.psyh.kiev.ua/Створення_сприятливого_соціальнопсихологічного_клімату_в_студентській_академічній_групі

21. Корніяка О.М. Особливості розвитку комунікативної компетентності фахівців на різних етапах їх професійного становлення / О.М. Корніяка // Психолінгвістика: Збірник наукових праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2011. Вип. 8. С. 33–45.

22. Кузьменко В., Міськова Г. Теоретичний аналіз проблеми розвитку комунікативних здібностей підлітків. Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. Київ, 2012. Вип. 10. С. 95 – 103.

23. Ліщинська О. А. Соціально-психологічний клімат, як чинник управління організацією: НАПН України, Ін-т соц. та політ. психології. Київ: [Міленіум], 2010. 67 с.

24. Малихін О. В. Теоретичні основи реалізації компетентнісного підходу в організації самостійної освітньої діяльності : монографія / О. В. Малихін, І. С. Гриценко. Київ : НУБіП України, 2016. 489 с.

25. Москаленко В.В. Соціальна психологія: підручник Київ.: Центр учб. літ., 2008. 688с.

26. Панасенко Е., ЧереповаЮ. Розвиток комунікативних здібностей майбутніх учителівфілологів: психолого-педагогічний аспект. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Слов'янськ, 2017. Вип. 5. Ч. 2. С. 81 – 91.

27. Петрух Р. Б. Формування комунікативної компетентності у викладачів вищого навчального закладу: дис. кандидата пед. наук : 13.00.04 / Руслана Борисівна Петрух. Київ, 2017 с. 286 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/aref_petruh.pdf

28. Поняття про здібності. Структура і види здібностей: URL: http://www.ebk.net.ua/Book/psychology/vinoslavska_psychologiya/nart4/4501.htm

29. Романов, А. Дослідження факторів впливу на соціальнопсихологічну домінанту системи управління персоналом. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка, 2(46), 2015- с. 229–233.

30. Скібіцька Л. І. Антикризисний менеджмент : навч. посіб. / Л. І. Скібіцька, В. В. Матвеев, В. І. Щелкунов, С. М. Подреза. Київ : «Центр учбової літератури», 2014. 584 с.

31. Сосновский Б. А. Психологія: Підручник для закладів освіти. Київ : вид. Юрайт, 2019. 480 с.

32. Ткачишина О. Р. Роль активного соціально-психологічного навчання у розвитку особистості майбутнього професіонала / Ткачишина О. Р. // Соціалізація особистості: Зб. наук. праць. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. Т. XXXII. С. 177-185.

33. Філоненко М. Психологія спілкування : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text8440.html>.

34. Харівська С. В. Соціально-психологічний клімат в колективі та шляхи його оптимізації URL : <http://liceycv.com/metodichna-rabota/krashh-napraczuuvannya-pk/556-soczalnopsixologchnij-klmat-v-kolektiv-ta-shlyaxi-jogooptimzacz-metodichna-rozrobka> ОНУ ім. І.І. Мечникова. 2016. Т. 21, вип. 2. С. 56-60.

35. Харченко Т. Г.: «Психологічні особливості студентства»/ Т. Г. Харченко // Вісник психології та педагогіки Київ, 2015

36. Хомуленко Т. Б. Діяльнісний підхід до розвитку організаторських здібностей як компетентності / Т. Б. Хомуленко, А. В. Поденко // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди : зб. наук. пр. Харків, 2015. Вип. 50. С. 302 – 322.

37. Чайковська О. М., Онуфрієва Л. А. Вплив міжособистісних взаємин на формування соціально-психологічного клімату студентської групи. Психологічний часопис. 2019. Т. 5. № 5. С. 45–61. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.5>

38. Чечель, А., Кириченко, І., & Бібікова, Я. (2015). Шляхи формування позитивного соціально-психологічного клімату в колективі підприємства. Державнеуправління, 4(136), 79–81.

39. Шевенко А. Методичне забезпечення відбірничівської молоді до вищих навчальних закладів педагогічного профілю : методичні рекомендації. Київ, 2016. 157 с.

40. Bondarchuk O. Psychological safety of the educational environment in secondary schools as a factor of innovative activities motivation for the Ukrainian teachers. *Studia Universitatis Moldaviae: Stiinteale Educatiei*. 2018. 0 (9(119)).

41. Chaikovska, O., & Onufriieva, L. (2019). Influence of interpersonal relations on the social and psychological atmosphere at a student group. *Psychological journal*, 5(5), 45–61. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.5.4>

42. Karimova B.M. Social Psychology. Textbook. -T.: «Science and technology» (2012). Pages 81-82

43. Khudoykulova G.B. Psychological mechanisms of the formation of interpersonal activity motivation for interactive activities in small groups. *Psixologiya* № 1. 2019. Buxoro. 32-35.

44. Shcherbak, T., & Pukhno, S. (2020). The importance of the psychological climate at a group and the features of learning motivation at social-psychological adaptation of first-year university students. *Psychological journal*, 6(1), 119–129. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.1.12>

45. Xudoyqulova G.B. Guruhlarda psixologik treninglarni tashkil etishda etnik xususiyatlarning ahamiyati. *Psixologiya* № 3. 2021. Buxoro. 70-73.

Додаток А.

Комунікабельність (методика В.Ф. Ряховського)

У тесті 16 запитань. Оберіть відповідь, яка описує Вашу поведінку у вказаних ситуаціях.

1. На Вас чекає звичайна ділова зустріч. Чи хвилюєтесь Ви?
2. Чи викликає у Вас сум'яття і невдоволення доручення виступити з доповіддю, повідомленням, інформацією на будь-якій нараді, зборах або іншому подібному заході?
3. Чи відкладаєте Ви візит до лікаря до останнього моменту?
4. Вам пропонують виїхати у справах до міста, де Ви ніколи не бували. Чи докладете Ви максимум зусиль, щоб уникнути цієї поїздки?
5. Чи любите Ви ділитися своїми переживаннями з будь-ким?
6. Чи дратуєтесь Ви, якщо незнайома людина на вулиці звернеться до Вас з проханням (показати дорогу, назвати час, відповісти на якесь питання)?
7. Чи вірите Ви, що існує проблема "батьків і дітей" і що людям різних поколінь важко розуміти один одного?
8. Чи посоромитесь Ви нагадати знайомому, що він забув Вам повернути гроші, які позичив кілька місяців тому?
9. У ресторані або в їдальні Вам подали явно неякісні страви. Чи будете Ви мовчати, лише сердито відсунувши тарілку?
10. Опинившись сам на сам з незнайомою людиною, Ви не вступите з ним у бесіду і будете перейматися, якщо першим заговорить він. Чи так це?
11. Вас жахає будь-яка довга черга, де б вона не була (у магазині, бібліотеці, касі кінотеатру). Чи Ви відмовитися від свого наміру?
12. Чи боїтесь Ви брати участь у розгляді конфліктних ситуацій?
13. У Вас є власні суто індивідуальні критерії оцінки творів літератури, мистецтва, культури і ніяких чужих думок на цей рахунок Ви не сприймаєте. Це так?
14. Почувши де-небудь висловлювання, яке є явно помилковим з добре відомого Вам питання, чи Ви промовчите?

15. Чи викликає у Вас досаду чиє-небудь прохання допомогти розібратися в тому чи іншому службовому питанні чи навчальній темі?

16. Найбільш охоче Ви викладаєте свою точку зору (думку, оцінку) в письмовій формі, ніж в усній?

Оцінка відповідей:

«Так» - 2 бали, «іноді» - 1 бал, «ні» - 0 балів.

Отримані бали підсумовуються.

30-32 балів. Ви явно некоммунікбельні, і це Ваша біда, оскільки найбільше страждаєте від цього Ви самі. Але і близьким Вам людям нелегко. На Вас важко покластися в справі, яка вимагає групових зусиль. Намагайтеся бути більш коммунікбельними, контролюйте себе.

25-29 балів. Ви замкнуті, неговіркі, віддаєте перевагу самотності, тому у Вас мало друзів. Нова робота і необхідність нових контактів якщо і не викликають у Вас паніку, то надовго виводять з рівноваги. Ви знаєте цю особливість свого характеру і буваєте незадоволені собою. Але не обмежуйтеся тільки таким невдоволенням - у Вашій владі переламати ці особливості характеру. Хіба не буває так, що при сильному захопленні Ви стаєте цілком коммунікбельним? Необхідно тільки ожитися.

19-24 балів. Ви певною мірою товариські і в незнайомому оточенні відчуваєте себе цілком упевнено. Нові проблеми Вас не лякають. І все ж з новими людьми спілкуєтесь обережно і обмежено, у суперечках і диспутах берете участь неохоче. У Ваших висловлюваннях часом занадто багато сарказму, без ніяко на те підстави. Ці недоліки варто виправити.

14-18 балів. У вас нормальна коммунікбельність. Ви допитливі, охоче слухаєте цікавого співрозмовника, досить терплячі в спілкуванні, відстоюєте свою точку зору без запальності. Без неприємних переживань йдете на зустріч з новими людьми. Водночас не любите гучних компаній; екстравагантні витівки і багатослівність викликають у Вас роздратування.

9-13 балів. Ви досить товариські (часом, можливо, навіть надміру). Цікаві, говірки, любите висловлюватися з різних питань, що, буває, викликає роздратування навколишніх. Охоче знайомитеся з новими людьми. Любите бути в центрі уваги, нікому не відмовляєте в проханнях, хоча не завжди можете їх виконати. Інколи Ви сердитеся, але швидко заспокоюєтесь. Чого Вам бракує, так це посидючості, терпіння і відваги при зіткненні з серйозними проблемами. За бажання, однак, Ви можете себе змусити не відступати.

4-8 балів. Ви, мабуть, «свій хлопець». Товариськість б'є з Вас ключем. Ви завжди в курсі всіх справ. Ви любите брати участь у всіх дискусіях, хоча серйозні теми можуть викликати у Вас мігрень або навіть нудьгу. Охоче берете слово з будь-якого питання, навіть якщо маєте про нього поверхове уявлення. Усюди відчуваєте себе в своїй тарілці. Беретеся за будь-яку справу, хоча не завжди можете успішно довести її до кінця. З цієї самої причини керівники і колеги ставляться до Вас з деяким побоюванням і сумнівами. Задумайтесь над цими фактами.

3 балів і менше. Ваша комунікабельність має болісний характер. Ви балакучі, багатослівні, втручаєтесь в справи, які не мають до Вас ніякого відношення. Беретеся судити про проблеми, в яких зовсім не компетентні. Свідомо чи несвідомо Ви часто буваєте причиною різного роду конфліктів у Вашому оточенні. Запальні, образливі, нерідко буваєте необ'єктивні. Серйозна робота не для Вас. Людям - і на роботі, і вдома, і взагалі всюди - важко з Вами. Так, Вам треба попрацювати над собою і своїм характером! Перш за все виховуйте в собі терплячість і стриманість, шанобливе ставлення до людей, нарешті, подумайте про своє здоров'я - такий стиль життя не проходить безслідно.

Додаток Б.

Методика визначення організаторських та комунікативних якостей Л.П.
Калінінського.

Методика визначення комунікативних і організаторських схильностей містить 40 питань. На кожне питання слід відповісти «так» (+) або «ні» (-). Якщо вам важко у виборі відповіді, необхідно все-таки обрати між двома альтернативами. Час на виконання: 10-15 хвилин.

1. Чи є у вас прагнення до вивчення людей і знайомств з різними людьми?
2. Чи подобається вам займатися громадською роботою?
3. Чи довго вас турбує почуття образи, завданої вам ким-небудь з ваших товаришів?
4. Чи завжди вам важко орієнтуватися в критичній ситуації?
5. Чи багато у вас друзів, з якими ви постійно спілкуєтесь?
6. Чи часто вам вдається схилити більшість своїх товаришів до прийняття ними вашої думки?
7. Чи вірно, що вам приємніше і простіше проводити час за книгами або за яким-небудь іншим заняттям, ніж з людьми?
8. Якщо виникли перешкоди у здійсненні ваших намірів, чи легко вам відмовитися від своїх намірів?
9. Чи легко ви встановлюєте контакти з людьми, які старші за вас за віком?
10. Чи любите ви придумувати або організовувати зі своїми товаришами різні ігри та розваги?
11. Чи важко вам включатися в нові для вас компанії (колективи)?
12. Чи часто ви відкладаєте на потім справи, які потрібно виконати сьогодні?
13. Чи легко вам вдається встановлювати контакти та спілкуватися з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете ви домогтися того, щоб ваші товариші діяли відповідно до вашої думки?

15. Чи важко ви освоюєтеся в новому колективі?
16. Чи правда, що у вас не буває конфліктів з товаришами через невиконання ними своїх обіцянок, зобов'язань, обов'язків?
17. Чи прагнете ви при нагоді познайомитися і поговорити з новою людиною?
18. Чи часто при вирішенні важливих справ ви приймаєте ініціативу на себе?
19. Чи дратують вас навколишні люди та чи хочеться вам побути на самоті?
20. Чи правда, що ви погано орієнтуєтеся в незнайомій для вас обстановці?
21. Чи подобається вам постійно знаходитися серед людей?
22. Чи виникає у вас роздратування, якщо вам не вдається закінчити розпочату справу?
23. Чи відчуваєте ви незадоволення, якщо доводиться проявити ініціативу, щоб познайомитися з новою людиною?
24. Чи правда, що ви втомлюєтеся від частого спілкування з товаришами?
25. Чи любите ви брати участь у колективних іграх?
26. Чи часто ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, які зачіпають інтереси ваших товаришів?
27. Чи правда, що ви відчуваєте себе невпевнено серед незнайомих людей?
28. Чи правда, що ви рідко прагнете довести свою правоту?
29. Чи вважаєте ви, що вам не становить особливих труднощів внести пожвавлення в малознайому групу?
30. Чи приймаєте ви участь у громадській роботі в школі (у навчальному закладі, на виробництві)?
31. Чи прагнете ви обмежити коло своїх знайомих?
32. Чи вірно, що ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не відразу було прийнято товаришами?
33. Чи відчуваєте ви себе невимушено, потрапивши в незнайомий колектив?
34. Чи охоче ви приступаєте до організації різних заходів для своїх товаришів?

35. Чи правда, що ви не відчуваєте себе досить упевненим і спокійним, коли доводиться говорити що-небудь великій групі людей?

36. Чи часто ви спізнюєтеся на ділові зустрічі, побачення?

37. Чи правда, що у вас багато друзів?

38. Чи часто ви опиняєтеся в центрі уваги своїх товаришів?

39. Чи часто ви стривожені і відчуваєте незручність при спілкуванні з малознайомими людьми?

40. Чи правда, що ви не дуже впевнено відчуваєте себе в оточенні великої групи своїх товаришів?

Комунікативні схильності визначають ключові відповіді на наступні питання:

(+) Так 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37

(-) Ні 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39

Організаторські схильності визначають ключові відповіді на наступні питання

(+) Так 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38

(-) Ні 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40

Обробка результатів тесту

Максимальна кількість балів окремо по кожному параметру - 20. Підраховуються бали окремо за комунікативними та окремо за організаторськими схильностями за допомогою ключа для обробки даних «КОС-2».

За кожну відповідь «так» або «ні» для висловлювань, які збігаються із зазначеними в ключі окремо за відповідними схильностям, приписується один бал. Експериментально встановлено п'ять рівнів комунікативних і організаторських схильностей. Зразок розподілу балів за цими рівнями показано нижче.

Рівні комунікативних і організаторських схильностей

Сума балів 1-4 – рівень дуже низький.

Сума балів 5-8 – рівень низький.

Сума балів 9-12 – рівень середній.

Сума балів 13-16 – рівень високий.

Сума балів 17-20 – рівень найвищий.

Сума балів 1-4 говорить про низький рівень прояву комунікативних і організаторських схильностей.

Сума балів 5-8 говорить про комунікативні та організаторські схильності на рівні нижче середнього. Такі люди не прагнуть до спілкування, вважають за краще проводити час наодинці з собою. У новій компанії або колективі відчують себе скучно. Зазнають труднощів у встановленні контактів з людьми. Не відстоюють свою думку, важко переживають образи. Рідко виявляють ініціативу, уникають прийняття самостійних рішень.

Сума балів 9-12 характеризує середній рівень прояву комунікативних та організаторських схильностей. Такі особистості прагнуть до контактів з людьми, відстоюють своє, однак потенціал їх схильностей не відрізняється високою стійкістю. Потрібно подальша виховна робота з формування та розвитку цих якостей особистості.

Сума балів 13-16 свідчить про високий рівень прояву комунікативних та організаторських схильностей піддослідних. Люди не губляться у нових обставинах, швидко знаходять друзів, прагнуть розширити коло своїх знайомих, допомагають близьким і друзям, проявляють ініціативу в спілкуванні, здатні приймати рішення в складних, нестандартних ситуаціях.

Сума балів 17-20 – вищий рівень комунікативних та організаторських схильностей. Це свідчить про те, що у таких людей сформована потреба в комунікативній і організаторській діяльності. Вони швидко орієнтуються у важких ситуаціях. Невимушено поведуть себе у новому колективі. Ініціативні. Приймають самостійні рішення. Відстоюють свою думку і домагаються прийняття своїх рішень. Люблять організовувати ігри, різні заходи. Наполегливі і натхненні у діяльності.

Додаток В.**Власний опитувальник**

Відповіді на питання мають бути тільки «так» або «ні»

1. Чи вважаєте ви, що атмосфера в студентській групі впливає на ваше загальне самопочуття?
2. Чи відчуваєте ви підтримку та взаємодопомогу від своїх одногрупників?
3. Чи вважаєте ви, що у групі існує відкрите та дружельбне спілкування?
4. Чи відчуваєте ви, що ваші ідеї та думки розуміють та приймають в групі?
5. Чи вважаєте ви, що конфлікти в групі мають конструктивний вихід?
6. Чи відчуваєте ви тиск або неприязнь від інших членів групи?
7. Чи вважаєте ви, що в групі створені умови для відкритого обговорення проблем та питань?
8. Чи вважаєте ви, що лідерські якості в групі розвиваються та підтримуються?
9. Чи впливає соціально-психологічний клімат на вашу мотивацію до навчання?
10. Чи є в групі традиції та ритуали, які сприяють єднанню?
11. Чи відчуваєте ви, що в групі дотримуються загальних норм і правил поведінки?
12. Чи вважаєте ви, що індивідуальність та різноманіття оцінюються в групі як позитивні аспекти?
13. Чи вважаєте ви, що в групі існують стимули для розвитку особистості?
14. Чи вважаєте ви, що в групі важливий колективний дух?
15. Чи впливає соціально-психологічний клімат на ваш вибір участь у спільних подіях та проектах?